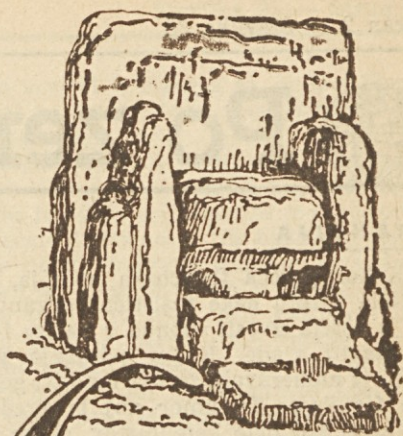

Koroška kronika

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 4. julija 1947

Številka 28

Dragocena dediščina

Praznik slovanskih apostolov, svetega Cirila in Metoda, obhajamo te dni. S hvaležnostjo se ves slovanski narod, kjer koli živi, brez ozira na meje, ki ga ločijo in skelē, spominja blagovestnikov, ki sta našim prednikom prižgala luč Resnice.

V dragoceni kroni zgodovine Slovencev se je prvič posvetil biser katoličanstva v 8. in 9. stoletju. Krono krščanskih resnic so nam kovali blagovestniki iz Solnograda, Ogleja in Panonije. Solnograški blagovestniki so prižgali luč krščanstva posebno na Koroškem in Spodnjem Štajerskem, oglejski misijonarji so delovali v južni Sloveniji, sončni Goriški, Ciril in Metod pa sta prinesla evangelij Vzhodnim Štajercem, v lepe Slovenske gorice. Zasejali so seme v neumrjoče duše in vzklik je bogat sad.

Posebno blagoslovljeno in zgodovinskega pomena je bilo delo solunskih bratov sv. Cirila in Metoda. Pod nemškimi misijonarji se je le počasi širilo krščanstvo. Saj ni čudno! Nemški misijonarji se niso hoteli potruditi, da bi se priučili jeziku naroda, med katerim so delovali. Zato niso razumeli ljudi, ki so jih pridobivali za krščanstvo, in Slovenci niso razumeli njih, ki so jih učili spoznavati pravega Boga. Poleg tega pa so ponosni in svobodoljubni sinovi Slave le predobro čutili, da se širi poleg krščanstva še nek drug vpliv — nemštvo, ki je zasledovalo politične cilje: podrediti Slovence nemškemu gospodstvu. Zato ni čudno, če ni bilo pravega zaupanja do krščanskih misijonarjev — tujecev.

Sveta solunska brata Ciril in Metod pa sta oznanjala evangelij v domačem slovanskem jeziku. Cisto drugače so donele večne resnice o Bogu, o milosti, o Odrašeniku in njegovi Materi v jeziku, ki so ga govorili naši predniki. Le povej veselo novico v tujem jeziku in nato v domačem jeziku. Videl boš veliko razliko. Tuja beseda ne bo učinkovala, v domačem jeziku povedana pa bo izvalila solze veselja in srčne radosti. Odprla so se srca ponosnih in svobodnih slovanskih sinov, veselo so prisluhnili evangeliju, ki je oznanjal enakopravnost vseh ljudi, stanov in narodov pred Bogom. Čutili so veličino zgodovinskega trenutka, ko je bila do tedaj nepoznana slovenska beseda uvrščena med jezike, v katerih se časti Bog. Led je bil prebit. Slovanski narod med Savo, Muro, Dravo, ob Soči, vse tja gori do tirolskih ledenikov, se je uvrstil med katoliške narode. Vstopil je v okrilje katoliške Cerkve, ki je postala njegova zaščitnica noter do današnjih dni.

V dolgem in mirnem srednjem veku je katoliška Cerkva na znotraj ogrevala slovensko narodno dušo, plemenitila slovenskega kmeta in obrtnika, veselila slovenske družine v vasi. V notranjosti srečne slovenske duše je žarel biser katoličanstva.

Iz tega bisera sta žarela svetla žarka v zgodovino slovenstva: odpornost in odločnost. V času turških navalov je mali slovenski narodič stoletja ljubeval milijonskim sovragom. Posamezne slovenske vasi so se morale same braniti nemški graščak pa se je strahopetno skrival za varnim obzidjem. Iz vere, ki sta jo utrdila Ciril in Metod, so naši predniki črpali moči in nepremagljivost duha, da so branili z meči in koso Evropo pred Turkom. Večno bo živ med nami spomin Miklova Zale, ki je simbol (znak) bojev malega, a žilavega naroda za vero in svobodo.

Odločnost in zvestoba sijeta iz slovenskega naroda v času, ko je Primož Trubar hotel zapeljati naše očete v luteranstvo. Katoliški duh in ljubezen do Marije, ki je od Cirila in Metoda sem Kraljica slovenskega naroda in ki je gorela v dušah od Turkov in od nemških graščakov tako mučenega naroda, sta zmogala nad krivo vero in ohranila Slovence kot narod.

Apostolska brata Ciril in Metod sta razen prave vere dala Slovincem tudi knjigo.

Konferenca v Parizu končala brez uspeha

V petek 27. junija t. l. zvečer ob 20. uri se je pričela konferenca zunanjih ministrov Bevin, Bidaulta in Molotova v Parizu o ameriški ponudbi za pomoč Evropi.

Dne 26. junija je predsednik Truman zagotovil, da v okviru ameriške vlade ne obstojajo nesporazumi glede Marshallovih predlogov. Truman je dal to izjavo na neki tiskovni konferenci potem, ko je ameriški finančni minister Snyder prejšnji dan podal izjavo, katere se lahko različno tolmačijo. Predsednik je zagotovil, da so si z Marshallom in finančnim ministrom edini.

Prva seja je trajala okrog štiri ure, pri čemer so se zunanji ministri zedinili, da o poteku posvetovanj, ki naj bi bila strogo tajna, ne bodo objavili nobenih poročil. Kljub temu pa se je po drugi seji 28. junija izvedelo, da je zadržanje Sovjetske zveze še popolnoma nejasno. Tajnost sej je baje zahteval britanski zunanji minister, medtem ko so Francozi temu nasprotovali. Brez dvoma je Bevin to storil zato, ker je mnenja, da bodo tako prišli prej do uspehov, če ne bodo držali govorov za javnost.

MOLOTOV ODKLANJA BEVINOVE PREDLOGE

Na seji 30. junija je sovjetska vlada odklonila predloge britanskega zunanjega ministra Bevin za vzpostavitev vodečega odbora za izdelavo evropskega gospodarskega načrta. Po tej konferenci so smatrali v poučenih krogih, da pomeni zasedanje neuspeh. Potem ko je sovjetska poročevalna agencija Tass objavila v nedeljo sovjetsko stališče, se britanska delegacija ni več smatrala obvezno držati preje sklenjene tajnosti o poteku zasedanja. Tako so prvič podali točna poročila o pogajanjih.

Zunanji minister Bevin je 30. junija izjavil, da Marshallov načrt na noben način ne omejuje neodvisnosti kateregakoli naroda ali da zapostavlja gospodarske načrte posameznih držav. Nagla ozdravitev Evrope je možna samo z ameriško pomočjo. Bevin je nato nadaljeval:

V slovenski jezik sta prevedla Sveto pismo in bogoslužne knjige in sam papež Hadrijan je dal slovenskemu jeziku najčastnejše mesto, ko je dal dovoljenje, da se sme v tem jeziku opravljati bogoslužje. Ciril in Metod sta tako utemeljitelja slovenske književnosti. Južni slovanski narodi, z njimi tudi Slovenci, smo dobili svojo kulturo, ki je pod vplivom Cerkve vedno bolj oblikovala slovenski narod v vseh ozirih. Ali je še kje narod, ki bi s toliko ljubeznijo gojil književnost, kakor naš slovenski? To je dragocena dediščina sv. Cirila in Metoda.

Ko se spominjamo naših blagovestnikov v globoki hvaležnosti za neprecenljivi dar vere in knjige, smo dolžni obuditi v sebi zavest, da je naša sveta dolžnost čuvati bisere. Naj zato ponovno naglasimo, da slovenski jezik ni jezik hlapcev in sužnjev, katerega bi se sramovali, ampak da ima slovenski jezik častno mesto med vsemi jeziki, ki jih govoré na svetu. Cerkve je bila ona duhovna sila, ki je mali slovenski narodič vzela v svoje varstvo, mu posredovala omiko in napredek v materinskem jeziku. V tem duhu je delal nesmrtni škof A. M. Slomšek, ki je gorel za pravice slovenskega jezika v šoli, v uradu in v Cerkvi kakor

»Iskreno želim, da skupno nastopimo. V tej nadi podam vrsto predlogov.«

Britanski predlogi predvidevajo vzpostavitev vodečega odbora, ki naj bi izdelal do 15. avgusta štiriletko za obnovo Evrope. Člani odbora naj bodo razen Velike Britanije, Francije in Sovjetske zveze zastopniki kvečjemu še štirih nadaljnjih evropskih držav. Španija je izključena. Pri izdelavi načrta naj bi sodelovali strokovnjaki za vprašanja prehrane in poljedelstva, za pogonska sredstva in energijo, železo in jeklo ter promet. Načrt naj bi po sprejemu poslale evropske vlade Združenim državam Amerike.

Francoski zunanji minister Bidault je dejal, da so francoski predlogi v bistvu isti kakor predlogi Velike Britanije. Tudi on je poudaril, da pričakuje Amerika izdelavo načrta od Evrope.

Sovjetski zunanji minister Molotov je nasprotoval britanskemu predlogu z utemeljitvijo, da pomeni predlog vmešavanje v notranje zadeve drugih držav.

Molotov je mnenja, da se je sodelovanje med narodi po končani vojni zadovoljivo razvijalo. Ponovil je v ostalem svoj prvotni predlog, po katerem naj ne bi sestavili skupnega načrta, marveč naj bi odbori ugotovili edinole potrebe posameznih evropskih narodov za ameriško pomoč.

V torek 1. julija so se zunanji ministri sestali k ponovni seji, pri kateri je zunanji minister Bidault stavil nove predloge ter pozval Sovjetsko zvezo, da naj bo pripravljena za sporazum in se izogne cepitvi Evrope v dva tabora. Istočasno je opozoril Molotova, da je to zadnja beseda zapadnih velesil. Zunanji minister Molotov je prošil za 24 ur pomisleka.

Zunanji minister je k temu izjavil, da Velika Britanija popolnoma soglaša z novim francoskim predlogom za sporazum. Molotov naj bi bil, potem ko je naglo pregledal predlog, izjavil, da novi načrt v bistvu ni drugačen, kakor je oni, katerega je že odklonil.

še nihče pred njim. V njegovem duhu so delali slovenski pesniki, pisatelji in narodni buditelji. Vsi so naglašali, da pravilna vzgoja mladega človeka uspeva le, če se upošteva materinsčina. Kdor onemogoča vzgojo in pouk z materinim, t. j. v slovenskem jeziku, podira temelje značajnosti. Poturica, odpadnik, ki je postal po zaslugi raznarodovalne šole, pač ne more biti nikomur v ponos, manjka mu hrbtenice, značaja. Živa narodna zavest hodi roko v roki z versko zavestjo. Preteklost uči: Kdor je postal narodni odpadnik, je bil navadno suh list tudi na drevesu Cerkve. Znova in znova moramo povdarjati pravice, ki nam grede kot Slovincem. Slovenske šole, slovenska društva, enakopravnost v uradu, možnost slovenskega občevalnega jezika povsod, brez bojazni zapostavljanja in zasmeha. Če bodo večinski narodi upoštevali vodilo Cerkve in duh Cirila in Metoda, da so vsi ljudje bratje in bratje vsi narodi in da je sv. Duh na binkoštnih praznikih vse jezike posvetil, potem bo vladalo povsod zadovoljstvo in sloga, ne bo nevoščljivosti in zavisti, plemenita tekma bo vezala vse ljudi, narode in stanov v eno medsebojno občestvo.

Francoski predlog je poizkus sporazuma med mnenjem zapadnih sil in sovjetsko bojaznijo, da se poskušajo Združene države vmešavati v notranje zadeve evropskih držav. V francoskem predlogu je predvidena posebna organizacija, ki naj preskrbi potrebne informacije, ki pa naj se ne bi vmešavala v notranje zadeve dotičnih držav in naj ne predlaga nobenih dejanj, katera bi se lahko smatrala za kršitev samostojnosti.

RUSKA IZJAVA

Pogajanja treh zunanjih ministrov glede Marshallovega načrta so se končala v četrtem dnevu s tem, da je sovjetski zunanji minister g. Molotov odklonil kompromisni predlog francoskega zunanjega ministra g. Bidaulta. V izjavi, katera je bila že pripravljena, je svaril g. Molotov Veliko Britanijo in Francijo, naj nikar ne pričneta z ustanavljanjem gospodarskega zapadnega bloka brez Rusije. Sovjetska vlada ne more spregledati posledic, ki bi nastale iz take akcije. Ta odločitev ne bi vplivala samo na prizadevanje držav, ki si želijo gospodarske združitve Evrope in na evropsko obnovo, temveč bi lahko dosegla popolnoma nasprotno izide, ki nimajo ničesar opraviti z gospodarskimi interesi evropskih narodov. To izjavo je objavilo sovjetsko odposlanstvo. Peta in zadnja seja konference je trajala samo eno uro in tričetrt.

Ameriški časopis »Science Monitor« (v Bostonu) je dobil od svojega pariškega dopisnika sporočilo, da se g. Molotov moti, če misli, da bo zaradi zadržanja Sovjetske zveze Marshallov načrt o obnovi Evrope propadel.

Po neuspešnih pogajanjih v Parizu je pričakovati skupne akcije Velike Britanije in Francije.

*

Propad pariške konference je povzročil v Londonu veliko razočaranje. Vkljub temu pa lahko pričakujemo, da bodo Sovjetski zvezi in njenim satelitskim državam še vedno ostala odprta vrata za nadaljnja pogajanja glede gospodarske obnove Evrope.

Ljubimo pa tudi slovensko knjigo! Z velikimi težavami smo dobili prve povojne slovenske knjige. Mnogo slovenskih knjig je nacizem uničil, škoda je nepopravljiva. V Sloveniji so n. pr. nacisti uničili domala vse javne knjižnice, na Koroškem prav tako. Sprejmemo slovensko knjigo kot dragoceno svetinjo, ki nam posreduje omiko in blaži srce. Vzljubi naj jo mladina. Ob slovenski knjigi naj raste ljubezen do materinskega jezika, do narodnega občestva in zdrav narodni ponos, ki ne pozna prilizovanja in hlapčevstva, marveč povsod možato zahteva pravice, ki mu gredo po božjem in naravnem pravu. Ustvarimo povsod znova družinske knjižnice, ki naj bodo zakladnica vsega dobrega in k pravi sreči vodečega. Podprimo povsod prizadevanje za slovensko slovstvo.

Duh Cirila in Metoda, ki ga je najbolj umel škof Slomšek, naj vlada med nami. V tem duhu bomo močni, zdravi in odporni na tem vihnem koščku slovenske zemlje. Dočakali bomo lepše dni — saj slovenska apostola molita za slovenski rod. Držimo se gesla, ki ga je dal Slomšek: »Sveta vera bodi vam luč, materin jezik pa ključ do zveličavne in narodne omike!«

Po zemeljski obli

FRANCIJA

Kakor poroča francoska policija, je zasledila zaroto neke fašistične organizacije, ki je hotela izvesti »pohod v Pariz« ter strmoglaviti vlado. Kakor poročajo pariški listi, je nameravala zarota umoriti generala De Gaulleja. Ta umor naj bi predstavili javnosti kot delo komunistov, da se izzove nezadovoljstvo francoskega prebivalstva. Osrednja organizacija zarote je bila v Bretagneu. Kot vodje organizacije so zaprli: nekega grofa de Vulpiana, čigar posestvo je bil baje glavni stan zarotnikov, orožniškega nadzornika generala Guillaudota in nekega Loustoneau-Lacauja, ki je bil že med vojno v zvezi s tajnim fašističnim društvom »Cagoulard«. Organizacija je imela tudi ponarejene komunistične letake, katere je hotela uporabiti v opravičilo svojega »protikomunističnega pohoda« v Pariz.

Člani zarote izhajajo iz desničarsko usmerjenega uporniškega gibanja med nemško zasedbo, iz vrst monarhistov, pristavev vichyske vlade ter bivših kolaboracionistov. Organizacija se je imenovala »Črni Marquis«.

Londonski »Times« razpravlja v eni izmed zadnjih številok o finančnem položaju Francije, ter pravi med drugim: »Po celonočnem zasedanju je francoska zbornica sprejela nepričakovane finančne predloge finančnega ministra. Proračun je bil sprejet z večino 61 glasov, kar je zelo malo v primeri z večino 147 glasov, s katerimi je zbornica izglasovala zaupnico vladi pred sedmimi tedni. To kaže, da Daladier in njegovi radikali ne podpirajo več v celoti sedanje okrnjene koalicijske vlade. Glasovanje pomeni vsekakor zmago francoskega finančnega ministra, ki je mnenja, da je treba vse drugo podrediti rešitvi franka. V ta namen je najel od francoske banke nadaljnje posojilo, da bi uravnovesili redni proračun. Pravtako je uporabil že več državnih zlatih rezerv; poleg tega pa je Francija dobila od mednarodne banke posojilo v znesku 250 milijonov dolarjev. Toda le povečana produkcija in povečanje izvoza more spremeniti negativno trgovinsko bilanco ter narediti konec delavskim nemirum. Na daljšo dobo pa je seveda blaginja Francije tesno povezana z evropsko obnovo. Novi davčni sistem zelo obremenjuje družinski proračun povprečnega francoskega delavca. Delavec bo seveda neugodno gledal na vlado, ki mu je naložila nova bremena in komunisti mu bodo prigovarjali, da vlada ne bo mogla obvladati položaja, ker od maja, ko so bili komunisti izključeni iz vlade, ta vlada po mnenju komunistov ni več predstavnik delavskega razreda.«

VELIKA BRITANIJA

Vlada je sporočila, da je natančna preiskava britanske proizvodnje premoga ugotovila, da je položaj sedaj boljši, kakor pa izgleda. Sedanje številke proizvodnje kažejo, da bo mogoče vključiti nazadovanju proizvodnje v februarju mesecu izkopati 195 milijonov ton premoga. Tudi izostajanje od

dela je v zadnjih mesecih nazadovalo in je znašalo v juniju mesecu komaj 6 %.

Britanski minister Morrison, ki je odgovoren za gospodarski načrt, je izjavil, da pripravlja vlada štiri- ali petletko za gospodarsko obnovo. Nekatera pripravljala dela so že končana. Izide bodo predložili novemu načrtnemu odboru, katerega članje bodo prihodnji teden imenovali. Morrison je govoril nato o najnujnejših vprašanjih in rekel, da Velika Britanija ni edina država, ki mora omejiti svoj uvoz. Tudi druge države trpijo zaradi pomanjkanja dolarjev, reducirajo svoj uvoz in to pomeni zmanjšanje povpraševanja po britanskih izdelkih. Dokler bo trajal ta položaj, svet nazaduje. Morrison meni, da ni nobenega povoda za paniko. Gospodarski položaj Velike Britanije je zdrav in če mu bo dal mednarodni položaj možnost, bo Velika Britanija premagala težave, toda Velika Britanija mora iz tega razloga povečati svojo proizvodnjo. Proizvodnja premoga je pri tem najvažnejša. Zaloge premoga bodo pravočasno naredili za prihodnjo zimo. Dnevna proizvodnja vsakega dnevnega delavca je ravno tako visoka, kakor je bila pred vojno in višja kakor v preteklem letu.

KITAJSKA

Govornik kitajske vlade je izjavil, da bo postala kitajska državljanska vojna mednarodna vojna, ker se borijo na strani kitajskih komunistov, katerih število stalno narašča in se njihova vojaška uprava in oborožitev stalno izboljšuje, tudi komunisti iz Koreje, katere podpirajo bivši japonski vojni ujetniki. Poluradna poročila iz Mukdena pravijo, da je ozemlje Szepinkaja očiščeno komunistov. Samo zapadno od železniške proge je še 20.000 mož komunistične vojske, kateri verjetno krijejo umik glavnine.

NEMCIJA

Nemški gospodarski svet za ameriško in britansko cono naj bi po mnenju pristojnih činiteljev imel izključno pravico, izdajati zakone, dočim bo upravna vprašanja reševal dodatni upravni odbor. Za gospodarski svet bodo odposlanci predvidoma razdeljeni po posameznih pokrajinah sledeče: iz Bavarske 12, iz Hesenske 5, iz Wirttemberg-Badene 5, iz Severnoroške Westfalske 16, iz Schleswig-Holsteina 4, iz Nižje Saške 9, iz Hamburga 2 in iz Bremena 1. Od zastopnikov jih je 21 članov krščansko demokratske zveze, 20 članov socialno demokratske stranke, 5 članov svobodne demokratske stranke, 3 člani komunistične stranke, 2 člana stranke novega centra, dva člana nižje saške stranke in en član gospodarske obnovitvene zveze Bavarske.

Po poročilih britanskega radia je sklenila britanska vlada v Nemčiji ukiniti večji del še obstoječih Kruppovih tvornic v središču Essena. Britanski uradniki so sporočili delavcem Kruppovih tvornic, da bodo razstrelili devetnajst tvorničnih podjetij na ozemlju, ki obsega pol milijona kvadratnih metrov. Razstrelitev bodo izvršili izvedenci, ki so razstrelili podjetja za vojne svrhe v britanskem pasu Nemčije.

Nek uradnik severnonemškega premo-govnega urada je preklical poročilo, ki pravi, da bo prešla uprava rudnikov premoga v Porurju s 1. avgustom v nemške roke. Uradnik je izrecno poudaril, da to zadevo sedaj proučujejo britanski in ameriški upravni uradi in da niso o tem še ničesar odločili.

JUGOSLAVIJA

Brigadni general MacLean, konservativni član britanskega parlamenta in bivši šef britanske vojaške misije pri jugoslovanski osvobodilni armadi med vojno, se mudi s

svojo ženo na obisku pri maršalu Titu na Bledu.

Jugoslovanska vlada je izročila britanski vladi noto, v kateri protestirajo proti temu, da so britanska letala parkrat brez dovoljenja preletela jugoslovansko ozemlje. Letala so priletela v zadnjih dneh baje iz Avstrije. Kakor poroča diplomatski dopisnik londonskega radia, polaga jugoslovanska vlada v svoji noti posebno važnost na dejstvo, da bo morala nedvomno odkloniti vsako odgovornost za vse dogodke, ki bi v tem slučaju nastali.

ROMUNIJA

V zvezi s podpisom pogodbe za kulturno sodelovanje med Romunijo in Jugoslavijo se je vršila v Bukarešti velika svečanost, na kateri sta govorila romunski minister za informacije dr. Pinizelle in Vladislav Ribnikar, predsednik narodne skupščine FLRJ.

MADŽARSKA

Madžarska narodna skupščina je dne 1. julija sprejela zakon za triletko. Preden pa so zakon sprejeli, je prišlo v parlamentu do burnih prizorov. Opozicija je od začetka opozarjala na to, da bodo tukaj v enem samem dnevu odločili o zakonu, ki je največje važnosti, čeprav niso dobili odposlanci besedila tega zakona na vpogled. Poročevalec je poizkusil razjasniti to dejstvo s tem, da tega osnutka o novem zakonu tiskarna pravčasno ni natisnila.

Prvi govornik opozicije, Vasary, je izjavil, da pomeni zakon praktično konec pobude in zasebnega premoženja na Madžarskem. Vasary je nadalje kritiziral, češ da hoče vlada dobiti po parlamentarni poti popolnomočje, ki je izrazito diktatorično.

Zastopnik druge stranke Solyok, je poudaril, da pomeni načrtno gospodarstvo, katero predvideva novi zakon, konec osebnih svobode in pričetek suženjstva.

Komunistični odposlanec Revey je zaklical Sulyoku, češ, da je obdolžil Sovjetsko zvezo, da vlada v njej suženjstvo. Sulyok je nato odgovoril Reveyu, da ga hoče ta s svojo obrekljivo trditvijo denuncirati pri sovjetski zasedbeni oblasti in da zaradi tega ni več varen svojega življenja. Nato je izjavil Sulyok, da mora ugotoviti, da v narodni skupščini ni več svobode govora in je zapustil s svojimi somišljeniki sejo.

Drobne novice

Bivši madžarski ministrski predsednik Nagy, ki je sedaj v Združenih državah, je tam izjavil, da ne namerava na ameriških tleh sestavljati nikake begunske vlade.

63 letni grški zunanji minister Konstantin Tsaldaris se je včeraj z letalom podal v New York, da poroča o Grčiji pred Varnostnim svetom.

V južnošvedskem mestu Malmoe so pričeli s procesom proti dvema vodilnima članoma neke mednarodne tolpe, ki je sodelovala pri skrivnem prevozu vidnih nacistov preko Švedske v Južno Ameriko.

Vlada Združenih držav Amerike je zopet vrnila zasebnim lastnikom premogovnike, katere je zadnjih 13 mesecev ona upravljala.

Po poročilih iz Bratislave so bile v 11 vzhodnoslovaških okrajih odredene izredne policijske mere za uničenje vedno močnejših oporniških skupin, ki tam delujejo.

Ameriški časniki, ki sedaj potujejo skozi sovjetsko zasedbeno cono v Nemčiji, poročajo, da je bilo dosedaj odpelanih iz Jene 94 % Zeissovih tovarn; istočasno z njimi je odšlo v Sovjetsko zvezo tudi 300 tam zaposlenih znanstvenikov in strokovnih delavcev.

Koroško zadružništvo

Na podlagi vladne naredbe od dne 22. majnika 1947 je prišlo zadružno delo v tir. Pri posojilnicah, ki jih je Gestapo iz slovenskih po sil prestavil na nemška tla, so stari odbori knjige in inventar prevzeli ter iste zopet delujejo. Od 21 posojilnice, katere so se s sosednimi spojile, so jih Slovenci prevzeli že osem. Le Dječke še niso prevzele, pa v najkrajšem času pridejo na vrsto. Tukaj je seve več dela z obračunavanjem za Zvezo in vsako posamezno posojilnico. Nemške sosedne posojilnice morajo sestaviti zapisnik za vloge, katere še obstajajo in za posojila, katera še niso poravnana. Posojilnice bodo potem svoje člane povabile, da pridejo v pisarno in da pregledajo, če je vse v redu. Posojilnice s tem prevzamejo svoje člane. Nemška Zveza oz. nemške posojilnice nam potem izplačajo, kar je na podlagi bilance našega premoženja. Potem se bo Zveza potrudila, da se

razna posestva zopet pripišejo posojilnicam, katerih last so bila, predno je spravljal nacizem vse v nered. Ko se bodo vršili občni zbori, naj bi se zadružnega gibanja udeleževali v prvi vrsti sinovi kmetov. Vedno bolj je očito, koliko pomena so za kmeta zadruge, zato je treba, da inteligenčni del mladih ljudi sodeluje pri posojilnicah. Bilo bi želeli, da pristopijo k domači posojilnici vsi, ne samo gospodarji, ki potrebujejo posojila. Denar se bo zopet potreboval, morabit prav kmalu, in kdor ima odvisne gotovine, naj je ne prenaša kakor mačka mlade. Delo v posojilnicah je danes že dosti lažje kakor pred leti, ker imajo vse naše posojilnice že svoja premoženja. Naj omenimo, da je vlada pokazala še precejšnje zanimanje za to zadevo. Na žalost pa nekateri drugi ljudje še vedno zatrujejo, da je nova upostavitve zadrug nemogoča in neveljavna.

Obresti

KDAJ SO OBRESTI PREVISOKO ALI CELO ODERUŠKE?

Težko je točneje določiti mejo. Zakaj to je odvisno od činiteljev, ki se v gotovih okoliščinah spreminjajo. Upravičena višina obresti je v soodnosu (relaciji) do teh činiteljev. Kakor drugod v gospodarskem dogajanju tako je tudi na denarno-posojilnem trgu v največji izmeri »vrednost« kapitala odvisna od povpraševanja in ponudbe. Kadar je denarja dovolj, povpraševanja po kreditih pa malo, je obrestna mera sama po sebi nizka. Obratno je pa takrat, ko denarnih sredstev na vseh koncih in krajih primanjkuje. Takrat posojiljemalci sami nudijo višje obresti, samo da pridejo do kapitala.

V takih prilikah se pa le prerado dogodi, da lastniki kapitala (bodisi zasebniki, ali denarne ustanove ali kake korporacije) priložnost izkoristijo in obresti navijejo do take višine, ki je očividno pretirana in krivična. Iz polpretekla dobe — iz druge polovice minulega stoletja — nam je znano, kako je tačas cvetelo oderuštvo, ki je našega kmeta pritiralo na rob gospodarskega propada.

In posledice? Nešteto kmetij in kmetijic je šlo v oni dobi na boben. Do tedaj samostojni kmetje so postajali na ta način odvisni od vsakega mogotca ne samo gospodarsko, marveč tudi politično in nadzorstveno. Vsega tega so bile krive pretirane obresti, ki so postale gospodarsko vprašanje prvega reda zlasti za slovenskega kmeta; pa ne le to. Oderuške obresti so grozile uničiti slovenskega kmeta — temeljni stan slovenskega naroda ne le na Koroškem, marveč tudi v drugih pokrajinah, kjer prebivajo Slovenci. Vaški magnati in oderuhi so bili v ogromni večini nemškutarji. Ta pojem je posebno pomemben in zanimiv v naši polpretekli dobi! Nemškutar je bil poleg gospodarskega tudi politični pojem v nekdanji monarhiji. Bili so to ljudje, ki so v gospodarskem dogajanju imeli glavno vlogo, a so bili — čeprav po rojstvu morda deloma Slovenci — vdana in uslužna priprave vsenemški miselnosti in ekspanzivnosti (gospodovalnosti).

ZA PRAVIČNE OBRESTI!

Premislimo, ljudje božji: na oderuških obrestih bi bil v preteklem stoletju slovenski narod skoraj zgubil tla pod nogami. Kajti kot povodenj se je širila po naši zemlji nemškutarska posest. Kmet je bil brez moči in na tleh. Dajanje so ga trdo pritiskale. »Fronke« (davke) je bil primoran plačevati, živeti je tudi treba, a dohodki so bili usodno majhni, za posojeni denar so pa zahtevali strahotne obresti.

Tedaj sta med Slovenci vstala dva moža; časovno, dasi ne tudi po pomenu, prvi je Mihael Vošnjak, ki je zaklical Slovence, naj se združijo v gospodarsko skupnost v zadrugah, da se rešijo nemškurske gospodovalnosti in odvisnosti. Začel je ustanavljati kreditne zadruge po Schulze-Delitschevem sistemu zlasti po mestih.

Toda za kmeta niso bile primerne in na deželo njegovo blagodejno prizadevanje ni kaj prida seglo.

V najusodnejšem trenutku je dvignil svoj glas največji slovenski zadružni delavec dr. Janez Evangelist Krek. Kaj nam pomeni ta mož, ne moremo sedaj še dovolj prav oceniti, ker nam je časovno preblizu. Tudi ni naš namen o njem danes pisati. Le to moramo naglasiti, da je ta mož s svojo ognjeno besedo in nesebičnim delom zrušil nemškutarsko oderuštvo, ki je slonelo na pretiranih obrestih na ta način, da je začel snovati kreditne zadruge po Raiffeisenovem sistemu. Načelo je: nizke obresti. S tem je spodmaknil oporo vaškim magnatom in onim denarnim ustanovam, ki so na oderuških obrestih gradile svoj vpliv in pomagale graditi »most do Jadrana.«

Če vse te podobne stvari prav premislimo, bomo šele spoznali, kakšen pomen gre obrestim in s tem v zvezi kreditnim zadrugam, ki so napisale v onem usodnem trenutku na svoj prapor med drugimi načeli tudi eno največjih: nizke in kar mogoče pravične obresti.

DEŽELNI GLAVAR OBISKAL UČITELJSKE V CELOVCU

Da bi se prepričal o stanju vzgojnega dela na učiteljski, se je udeležil deželni glavar g. Ferdinand Wedenig v spremstvu vodje deželnega šolskega sveta, dvornega svetnika g. Heinzela, 3. julija tega leta zrelostnega izpita. Posebno se je zanimal g. deželni glavar za uspehe kandidatov v slovenskem jeziku. Prepričal se je o dobrih uspehih in se zahvalil predsedniku, ravnatelju in učiteljskemu zboru ter bodril vse navzoče. Deželni šolski inspektor dr. Schwenndenwein je obljubil v imenu učiteljskega zbora, da bodo storili vse za to, da pride šolstvo na Koroškem na prejšnjo višino.

Nova slovenska knjiga

V založbi »Koroške kronike« je zopet izšla nova slovenska knjiga. To pot se je založništvo odločilo za izdajo mladinske knjige, kar je treba še posebej poudariti, saj je ravno mladina najbolj potrebna dobrega slovenskega čtiva.

V knjigi, ki je izšla pod naslovom »Mladinska knjižnica I.«, sta združeni dve povesti. Prva »V kraljestvu lutk« je ponatis mladinske pravljice, ki je bila objavljena že lansko leto v »Koroški kroniki« in so jo vsi z zanimanjem čitali, druga pa je še neobjavljeno in bogato ilustrirano delo Mirka Kunčiča »Cmoček Poskoček«. Jezik obeh del je izredno lep in preprost, zato je knjiga kot nalašč pripravna tudi za šolski pouk.

Vzporedno s to knjigo je izdala založba »Koroške kronike« tudi prvi del »Slovenske slovnice«, v kateri so na kolikor mogoče preprost način podana pravila književne slovnice. »Slovnica« ni primerna samo za šolski pouk, temveč bo zelo dobrodošla tudi vsem tistim, ki se žele izobraziti v pravilni slovenščini. V kratkem bosta sledila prvemu delu »Slovnice« še drugi in tretji del, tako da bodo do jeseni dani vsi pogoji za lažje in boljše učenje slovenščine na koroških šolah.

Z izdajo teh knjig bodo odpadli izgovori o pomanjkanju primernega berila za slovensko mladino in šole. Zdaj je vrsta na mladini, da se svojega čtiva oprime in pridno bere. Predvsem pa je seveda skrb staršev, da otrokom knjige preskrbijo, saj so tako poceni kot nobena nemška knjiga, ki ima enak ali še manjši obseg, a večkrat ceni manj vredno in plehko vsebino.

OB 150 LETNICI ROJSTVA

FRIDERIKA BARAGA

NAŠEGA NAJVEČJEGA MISIJONARJA

Vsi ga poznamo, vsaj po imenu. Izšel je iz malega, svetu tedaj malo znanega naroda, pa ga danes pozna in časti vsa katoliška Amerika. Pozna ga bolje kot mi in se z zaupanjem zateka k njemu, ki je bil mož božjega usmiljenja, ljubezni in pobožnosti. Čudovita dela je opravljaj na zemlji, ker ni iskal sebe, ampak le božjo čast, ker je znal pozabiti nase in živeti, trpeti ter delati za druge. Koliko tihih žrtev, notranjega trpljenja in bolečin je videl le Bog in jih nikdar ne bo opisalo zemeljsko pero.

Da, naš Baraga je živel svetniško, zato je naša dolžnost, da ga spoznamo, skušamo posnemati in se pri njem učimo živeti. Vsi narodi slave spomin svojih velikih mož, zato se moramo tudi Slovenci potruditi, da bomo poznali in dostojno slavili enega naših največjih mož, Friderika Barago.

Luč sveta je zagledal 29. junija 1797. v graščini Mala vas pri Dobriču na Dolenjskem. Mati ga je vzorno vzgajala k pokorščini, delu in ljubezni do ubogih. Prvi pouk je dobil od domačega učitelja. Pozneje se je poleg materinščine učil še nemščine, francoščine in angleščine, kar mu je pri poznejšem misijonskem delu prišlo zelo prav. Tudi svoje risarske zmožnosti je lepo razvijal.

Komaj 11 let je imel, ko mu je umrla mati, 4 leta kasneje pa še oče. Za osirotele otroke se je očetovsko zavzel dr. Jurij Dolinar, profesor pravnih ved in zgodovine na ljubljanskem semenišču. Pri njem se je Baraga izpopolnil v krepostih, v skrbni vestnosti in vedenju, s katerim se je pozneje v dušnopastirski in misijonski službi tako prikupil.

Baragi je oče v oporoki zapustil trebanjsko graščino. Že si je odbral Dolinarjevo Anico za bodočo družico. Bog pa je odločil drugače. Ko je šel dijak Friderik na Dunaj študirat pravne vede, so ga njegovi sošolci seznanili z redemptoristom sv. Klementom Dvoržakom (Hofbauer-jem), ki je tedaj pomagal prenavljati na prižnici in v spovednici mrki brezumni janzenistični in jozefinistični Dunaj v najbolj katoliško mesto v Evropi. Friderik se je prepuštil njegovemu duhovnemu vodstvu. Odrasel se je svoji edini zabavi: risanju in slikanju. Šel je dalje; odpovedal se je svojemu zaročenku ter se odločil za duhovniški stan. Ko je položil vse pravne izpite, je preudarjal, kam bi vstopil. Že je nameraval stopiti v dunajsko nadškofijo, pa ga je ljubljanski škof Gruber pridržal v Ljubljani. Tako ga je ohranil najprej nam Slovincem, potem pa Indijancem.

Od leta 1821. do 1824. se je Baraga pripravljaj na ljubljanskem bogoslovju na duhovniški stan. 21. septembra 1823. leta je

bil v ljubljanski stolnici posvečen za duhovnika.

Jeseni leta 1824. je dobil Baraga odlok za kaplanijo v Šmartinu pri Kranju. Sredi mrzlega janzenizma, ki je branil duhovnikom dajati odvezo skesanim grešnikom in jim deliti Kruh življenja, in sredi jozefinizma, ki je po dvornih odlokih odločal številno sveč na oltarju in kdaj se izpostavi sv. Rešnje Telo, je Baraga oznanjal božjo ljubezen in svobodo božjih otrok. Na pobudo Avgušтина Sluge, dekana iz Kranja, je spisal v slovenščini molitvenik »Dušna paša«. Knjiga je bila ljudstvu zelo všeč in je dočkala 10 izdaj.

Baragovo delovanje v Šmartinu je izzvalo upor janzenistov in jozefinistov. Stanovski tovariši so ga blatili in povsod napadali. Javno pa je završalo, ko so zvedeli, da Baraga širi bratovščino in češčenje presvetega Srca Jezusovega in neko pobožnost do Matere božje. Škof Wolf je dal zahtevo preiskati. Baragova svetost in gorečnost sta se lepo pokazali, vendar je bil kazensko premeščen 22. maja 1828. v Metliko za tretjega kaplana.

Z vso vnemo se je tudi v Metliki lotil dela za duše, ki so bile v dekaniji zelo zapuščene. Janzenistični stanovski tovariši so ga tudi tu preganjali. Ostal je tretji kaplan in slabo zapisan pri svojih predstojnikih. Uvidel je, da janzenistovsko-jozefinskega duha še ne bo konec. Zaslutil je, da ga božja previdnost kliče drugam. Veliko je molil, da bi spoznal voljo božjo.

Leta 1829. so ustanovili na Dunaju Leopoldinsko družbo v podporo severnoameriškim misijonom. Njena pravila so objavili skoraj vsi listi. Duhovnikom na so poslali še poseben očet cincinnatske škofije. V pretresljivih stavkih je opisana zapuščena Indijancev in tujih priseljencev ter pristrano vabi duhovnike v misijon. Baraga je knjižico prebral in se takoj odločil. Bila mu je klic božji, ki ga je že težko čakal.

Ob koncu oktobra 1828. se je poslovil od jokajočega ljudstva, se odtrgal od sestre Amalije, ki ga je vedno bodrila in mu tudi vnaprej pomagala. Ves ubog in osamljen se je poslovil od domovine.

Baraga se je pripeljal v L'arbre croche (Aber Kroš — Krivo drevo) na severovzhodni obali Mišigenskega jezera. Tu so prebivali Indijanci iz rodu Otava, ki jih je Baraga pozneje opisal v posebni knjižici kot zelo gostoljubne in svobodoljubne, a precej lene in nestalne ljudi. Baraga je tu čakala preprosta cerkvena, poleg nje pa stanovanje za duhovnika in šola. Ljudstvo ga je kmalu vzljubilo kot očeta. Učil in spovedoval je sprva po tolmaču, obenem pa se pridno učil otavščine ter sestavljal slovnico in slovar. Najbolj se je zavzel za šolo. Pri tem mu je pomagala starejša učitelj-

ca zastoj. Zato je bila Baragi zelo dobrodošja, saj je moral svoj misijon sam vzdrževati.

Prišla je prva Baragova zima med Indijanci. Bil je tak mraz, da je zemlja zmrznila poldrug meter. »V sobi imam železno peč, v kateri gori noč in dan brez prestopa, vendar moram biti vedno zavrt v plašč,« je pisal na Dunaj.

Na spomlad se je dvignil na daljša misijonska potovanja po daljni okolici. V avgustu 1832. l. je nesel v Detroit natisnit svoj prvi otavski molitvenik. Na Mali šmaren leta 1833. je Baraga zapustil misijon v Krivem drevesu in se odpravil proti jugu ob Veliki reki, ki teče od vzhoda v južni kot Mišigenskega jezera ter ustanovil nov misijon Matere Božje. Tamošnji Otavani so bili še malikovalci. Zelo jih je dušila pijača, ki so jo prodajali beli trgovci. Baraga je šel pogumno na delo. Ker se je na vse mogoče načine trudil, da bi odpravil pijančevanje, so ga beli trgovci silno blatili pri domačinih. Nekoč so naščuvali pijano drhal, da je napadla njegovo kočjo in jo 4 ure tuleč oblegala. Baraga pa je medtem kleče molil in čakal, kdaj bo zaplapolal ogenj nad njegovo glavo. V tisti noči je sklenil, da se bo vzdržal vsake opojne pijače in to obljubo držal do konca življenja. Trud mu je šel vedno bolj v klasje. Tedaj je nenadoma dobil od škofa poziv, naj se umakne. Država je namreč hotela razširiti svoje meje bolj proti severu. Tu pa ji je bil Baraga s svojim kulturnim in verskim delom med Indijanci silno na poti. Škof se je vdal pritisku države in Baraga je moral oditi. Brez ugovora se je vdal ukazu predstojnikov. Preznil je v Sent Kleru in hrepeneče čakal na odhod h Gornjemu jezeru.

Po binkošnih leta 1835. se je odpeljal preko Huronskega jezera v Gornje jezero in izstopil na južni obali na otoku La Point. Le tri dolarje je imel v žepu, ko je dospel na svojo tretjo misijonsko postajo. Tu so bivali Indijanci iz rodu Očipe. Lapoinčani so bili zelo veseli prihoda črne suknje. (Tako so rekli katoliškemu duhovniku). Takoj je začel graditi cerkev. V zimi 1835/36 je napisal pet knjig. Za Slovence »Premišljevanje štirih reči«, v nemščini: »Zgodovina, značaj, šege in navade severnoameriških Indijancev«, za Očipevce pa molitvenik »Življenje Gospoda Jezusa Kristusa«.

Da bi si nabral podpor, se je po zgledu drugih misijonarjev odpravil 1836. leta proti Evropi. Šel je skozi Pariz, Rim, in prišel 6. aprila tudi v Ljubljano. Ljudje so ga povsod navdušeno sprejeli. Toda le nekaj tednov se je mudil v domovini. Niti sestra Amalija ga ni mogla delj zadržati. Ko je nabral precej prispevkov, se je vrnil preko Dunaja, Francije in morja v Ame-

riko. Po vrnitvi iz Evrope ga je škof Rese imenoval za generalnega vikarja vsega indijanskega ozemlja.

Na jesen l. 1843. je prišel na nov misijon Lans ob Gornjem jezeru. Z znanjem očipveščine in svojo prijaznostjo je takoj pridobil večino Indijancev. Na bližnjem polotoku je odkril bakrene rudnike in vedno več belih se je priseljevalo v ta kraj. Baraga je vedel, da bodo beli Indijance izrabljali, zato je okrog nove cerkve postavil indijansko vasico. V začetku je štele 22 hišic. Tudi stanovanjsko opremo jim je priskrbel. Od države je kupil vsaki družini 12 ha zemlje. Tako je Indijance rešil pred uničenjem. V Lansu je izdal za Indijance troje knjig, Slovincem pa zadnjo: »Nebeške rože«.

Vsake tri ali štiri mesece se je za delj časa odpravil v rudniško ozemlje. Z napotkom je stopal preko visokih gričev in dolin, ki so bile na spomlad poplavljene.

Leta 1852. se je sešel v Baltimoru cerkveni zbor za vso Severno Ameriko. Tu so Barago predlagali za apostolskega vikarja. Boljšega in bolj zaslužnega kandidata za to mesto škofije niso imeli. Sv. oče Pij IX. ga je imenoval za apostolskega vikarja. Na Vse svete je bil posvečen za škofa v tedanji cincinnatski stolnici. Prvo škofovsko mašo in birmo je imel v cincinnatski škofiji. Njegov vikariat je štel samo 10 tisoč vernikov: polovico Indijancev, polovico priseljencev. Poleg svojega vikariata je opravljal še indijanske predele drugih škofij. Za svoj vikariat je Baraga potreboval vsaj deset duhovnikov in veliko gmotnih sredstev. Zato se je takoj po posvečenju podal v Evropo. Na Irskem in v Franciji je dobil nekaj duhovnikov in bogoslovcev. Zagotovil si je tudi precej gmotne podpore. V Rimu se je šel pokloniti papežu in mu nesel po en izvod očipvejske slovnice in slovarja. Po povratku iz Rima se je ustavil za dvanajst dni tudi v domovini, potem pa jo je za vedno zapustil. Na Dunaju je ostal 3 tedne in pri poroki cesarja Franca Jožefa zastopal ameriško duhovščino.

Po vrnitvi se je nastanil v Sault Ste. Marie. Lesena cerkvena je bila njegova prva stolnica in sobica v tuji hiši njegova škofovska palača. Tu je začel urejati svoj vikariat. Nastavil je novodošle duhovnike in neprestano obiskoval svoj vikariat. Ko je v Lansu stal pred svojimi Rdečkožci v škofovskem ornatu, je v ganotju zajokal in tudi oni so bili zelo ganjeni, kajti še noben škof jim ni govoril v materinščini. Nek duhovnik je pisal ob njegovi smrti: »Kolikokrat je bil po tri ali štiri dni brez jedi, spal na snegu, brodil do vratu globoke reke, nato pa moral dalje, ko je od obleke kar tekle. Hodil je od kočje do kočje in obiskoval Indijance, ki so bili še pogani. Vrnil se je na kratek odmor in po mašno vino. Kadar je šlo za rešenje duš, ni meril daljave. Več noči je spal na snegu, preden je prišel do njih. Zbral jih je skupaj, jim oznanjal blagovest, krstil poglavarja in ves njegov rod in se ves vesel vrnil domov, da je satanu zopet ugrabil plen.

Polagoma je začel bolehati na nadihi, ki mu je pridigovanje in hojo vedno bolj težila. Zaradi prevelikih naporov so se Baragu že pred leti začele tresti roke. Tudi (Nadaljevanje na 5. strani.)

Iz našega slovstva

15.

Leta 1848. je prišel izhajati tudi »Slovenski cerkveni časopis«, ki se je po enoletnem obstoju prekrstil v »Zgodnjo Danico« (do 1902). Bil je zelo dober verski list, ki je skrbel za versko poglobitev Slovencev.

*

Omeniti moramo še prvi slovenski družinski list »Pravi Slovenec«, ki ga je izdal Malavašič, pa se zaradi pomanjkanja sotrudnikov in odjemalcev ni mogel ukoreniniti.

*

Razen v Ljubljani so v tem času izhajali slovenski listi še v drugih krajih Slovenije. V Celju je leta 1850. prišel izhajati prvi slovenski leposlovni list »Slovenska Čbela«, ki ga je urejeval Josip Drobnič. Od leta 1848. pa do 1849. so izhajale v istem kraju »Celjske Slovenske Novine«, v Trstu pa leta 1849. »Slavjanski Rodoljub« in 1850. leta »Jadranski Slavjan«.

*

Ker je celjska »Slovenska Čbela« že po tromesečnem izhajanju prenehala, jo je še istega leta obnovil v Celovcu Anton Janežič. »Slovenska Bčela« je izhajala v Celovcu od leta 1850. do 1853. Janežič je pritegnil k sodelovanju vse tedanje pesnike in pisatelje. V listu je bilo tako vedno dovolj pesmi, slabše pa je bilo s povesti. Največ je bilo prevodov in narodnih pripovedk. »Bčela« je gojila tudi znanstvo. Naročniki so pričeli počasi padati in ker je prevzel Janežič uredništvo drugega lista, je morala »Bčela« po treh letih prenehati z izhajanjem.

*

Dogodki leta 1848. so zelo močno vplivali na L. o v r a T o m a n a (1827—1870). Bil je odvetnik, deželni in državni poslanec. V svojih pesmih opeva svobodo, domovino in Boga. Zunanja oblika njegovih pesmi je močno pod vplivom Koseskega, večkrat tudi vsebina.

Eden izmed številnih koroških Slovencev, ki so s svojim delom dokazali, da je rodila koroška zemlja največje Slovence, je Anton Janežič, eden izredno dobrih slovnicearjev in književnih organizatorjev.

Anton Janežič je bil rojen leta 1828. v Lešah pri Št. Jakobu v Rožu, umrl je leta 1869. v Celovcu. Bil je iz premožne kmečke družine, ki je dala Slovincem več izobraženih mož. Ko so v Celovcu ustanovljali realko, se je pričel pripravljati za učitelja slovenščine in nemščine. Študiral je na dunajskem vseučilišču, kjer je bil njegov profesor Miklošič. Po končanem študiju je poučeval na celovski realki, pa tudi na gimnaziji. Zaradi preobilice dela in ne najboljšega zdravja je pričel bolehati. Lotila se ga je jetika in moral je na dopust, s katerega se ni več vrnil.

Že zgodaj se je vzbudila v Janežiču narodna zavest. Ljubezen do slovenskega jezika in knjige mu je privzgojila že mati, ki je rada brala slovenske knjige. Nekoliko se je s slovenščino seznanil tudi v šentjakobski ljudski šoli. Razen tega je v narodnostnem oziru nanj dobro vplival njegov rojak profesor Ahacelj, ter Jarnikov učenec in prijatelj, Matija Majar, ki je prišel leta 1843. v Celovec za stolnega kaplana. Tako je bil Janežič notranje dobro pripravljen, ko mu je bila poverjena naloga slovenskega učitelja na gimnaziji. Za pouk pa je bilo treba učnih knjig, ki jih tedaj še ni bilo. Janežič se je tega dela z vso vnemo lotil. Leta 1849. je izdal knjigo »Kurz leichtfasslicher Unterricht in der slovenischer Sprache«. Takoj nato se je lotil sestavljanja slovensko-nemškega slovarja, ki se mu je dobro posrečil: posebno je sijajna njegova druga izdaja. Tem učnim pripomočkom je dodal še »Slovensko berilo« za Nemce. Nato se je lotil sestavljanja učnih knjig za slovenske dijake. Izdal je najprej »Cvetje slovenskega naroda«, »Slovenske narodne pesmi, prislovice in zastavice«. Ker nismo imeli dobre in priprave slovenske slovnice, se je tega dela lotil Janežič. Knjiga je izšla leta 1854. z naslovom »Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter z malim cirilskim in glagolskim berilom za Slovence«. Knjiga stoji na višku tedanje znanosti. Osnovana je po vzorcu šolskih slovnice. Rokopis sta mu pred izdajo pregledala Miklošič in Metelko. S to knjigo je Janežič ugledil pot

enotnemu slovenskemu jeziku. Slovnica je doživela deset izdaj in so jo skozi 62 let uporabljali v šolah. Dodatek k slovnici, ki je izšel tudi v samostojnem zvezku (Pregled slov. slovstva z malim cirilskim in glagolskim berilom), je naša prva šolska knjiga o slovenski književni zgodovini in obenem naša prva staroslovenska čitanka. Janežič je napisal še več drugih šolskih knjig. Za nižje razrede je napisal »Cvetnik«, »Cvet slovenske poezije« (za V. in VI. razred) in »Cvetnik slovenske slovesnosti« (za višjo gimnazijo in realko). Z njimi je položil temelje za pouk slovenskega jezika v srednjih šolah.

Še važnejše je njegovo izdajanje in urejanje leposlovnih listov. Ko je konec marca 1850 po četrletnem životarjenju preminil prvi slovenski leposlovni list, Drobničev tehnik »Slovenska Čbela«, in je hkrati prenehala izhajati tudi ljubljanska »Slovenija«, je nenadoma osnoval drug list z naslovom »Slovenska Bčela«. Okrog nje je zbral najboljše tedanje pesnike, pisatelje in znanstvenike. Janežiču je šlo predvsem za obnovitev slovenske pripovedne književnosti, ki je do tedaj še nismo imeli. Ker je bila podpora od strani naročnikov premajhna, je moral list kmalu ustaviti. Leta 1857. se je ponovno oglašil mogočen klic po leposlovnem listu. Janežič je prišel izdati »Slovenski Glasnik« (1858—1868). Ta list je za razvoj našega slovstva izrednega pomena. Pri njem so sodelovali: Levstik, Jenko, Cegnar, Valjavec, Stritar, Gregorič, Erjavec, Zarnik, Jurčič in drugi. Poleg leposlovja in znanstva je prinašal »Slovenski Glasnik« tudi kritiko, kar je bilo v tedanjih časih najnevarnejše delo. Kritika ga je leta 1868. tudi pogubila. Da bi mogel približevati tudi obširnejše spise, je ustanovil še »Cvetje iz domačih in tujih logov«. V tej zbirki, ki obsega 22 večjih in manjših knjig, je izšel prvi slovenski roman »Deseti brat« (Jurčič). Leta 1851. je predlagal Janežič v »Slovenskem Glasniku« ustanovitev društva, ki bi izdajalo slovenske knjige. Ljubljana in slovenska javnost se za ta predlog nista navdušili. Navdušil pa se je Slomšek, ki je hotel to izvršiti že leta 1845., pa mu vlada ni dovolila. O veliki noči 1851. leta je povabil Janežiča in Einspielerja k sebi v Št. Anž in ju nagovoril, naj se s celavškimi rodoljubi zmanita za ustanovitev takega društva. (Dalje prihodnjic)

Disana poljana

KOZA GOSPODA SEGUINA

Gospod Seguin s svojimi kozami nikdar ni imel sreče.

Vse je izgubil na enak način: nekega lepega jutra so potrgale vrvi, pobegnile v goro in tam jih je volk raztrgal. Niti gospodarjevo božanje, niti strah pred volkom, nič jih ni zadržalo. Bile so očitno kaj samostojne koze, saj so za vsako ceno hotele na prosti zrak in svobodo.

Dobri gospod Seguin ni prav nič poznal značaja svojih živali in je bil zato ves prepaden. Dejal je:

»Končano! Koze se pri meni dolgočasijo, nobene več ne maram.«

Vendar kljub temu ni izgubil poguma in čeprav je bil že šest koza izgubil na isti način, je kupil še sedmo.

Tokrat je pazljivo izbral prav mlado, da se bo bolje navadila ostati pri njem.

Oh, kako ljubka je bila Seguinova kozica! Kako ljubka s svojimi mehкими očki, bradico, črnimi, lesketajočimi se kopitki, progastimi rogovi in dolgo belo dlako, ki jo je pokrivala kot ogrinjalo. Bila je skoraj tako prikupna kot Esmeraldin kozliček in poleg tega tako poslušna in prijazna; pustila se je molziti, ne da bi se premaknila, ne da bi stopila v kozico. Res je bila nadvse ljubka...

Gospod Seguin je imel za hišo z robidovjem obdan prostor. Tja je pripeljal svojo novo gojenko. Na najlepšem delu travnika jo je privezal za količek, pri tem pa skrbel, da je vrv ostala dovolj dolga in od časa do časa prišel pogledat, če se dobro počuti. Koza je bila videti prav srečna in je tako veselo mulila travo, da je bil gospod Seguin navdušen.

»Končno,« si je mislil vrli možak, »ta se vendarle ne bo pri meni dolgočasila!«

Seguin se je motil. Koza si je želela proč.

Nekega dne je gledala v goro in si govorila: »Kako prijetno bo tam gori! Kako krasno bi bilo skakati po grmičevju brez te vražje vrvi, ki te davi za vrat! — Osel in govedo naj se paseta po ogradah! — Koze pa potrebujejo prostosti.«

Od tega trenutka dalje ji trava v ogradi ni več teknila. Hrepenenje jo je prevzelo. Hujšala je in vedno manj mleka je imela. Res se ti je zasmilila, če si jo gledal, ko je z glavo obrnjeno proti gori in razširjenimi nosnicami ves dan vlekla za vrv ter žalostno meketala... Me!

Gospod Seguin je kdaj opazil, da njegovi kozi nekaj ni prav, toda ni vedel, kaj naj bi bilo... Nekega jutra po molži se je koza obrnila in mu v svojem kozjem jeziku govorila:

»Poslušajte, gospod Seguin, naveličala sem se pri Vas, pustite me v goro.«

»Oh, moj Bog!... Ta tudi!« je vzkliknil Seguin od presenečenja izpustil latvico iz rok; nato se je vsedel v travo k svoji kozi:

»Kaj, Belka, zapustiti me hočeš?«

In Belka je odgovorila:

»Da, gospod Seguin.«

»Ali tukaj nimaš dovolj trave?«

»Oh, pač, gospod Seguin!«

»Sem te morda preveč na kratko privezal? Ti naj vrv podaljšam?«

»Ne trudite se, gospod Seguin!«

»Česa torej potrebuješ? Kaj želiš?«

»V goro si želim, gospod Seguin.«

»Toda nesrečnica, ne veš, da je volk v gori...? Če pride, kaj boš storila?«

»Z rogovi ga bom pobodla, gospod Seguin.«

»Volk se ne zmeni za tvoje rogove. Požrl mi je koze, ki so imele vse drugačne rogove od tebe... Saj veš, kako je bilo z ubogo staro Renando, ki je lani bila tukaj? — Koza in pol, močna in hudobna kot kak kozel. Vso noč se je borila z volkom... zjutraj, bogme, jo je volk požrl.«

»Joj, joj, uboga Renande! — Toda nič zato, gospod Seguin, pustite me v goro.«

»Milostni Gospod!«... je vzkliknil gospod Seguin. »Kaj se godi z mojimi kozami? Tudi to mi bo volk požrl... Nak, ne bo... Kljub tvoji volji, hudobnica, te rešim! Da mi ne pretrgaš vrvi, te zaprem v hlev in tam ostaneš za vedno.«

Po teh besedah je gospod Seguin odpeljal kozo v hlev, temen kot noč in vrata je dvakrat zapahnil. Na okno pa je k nesreči pozabil in brž ko je obrnil hrbet, je kozica pobegnila...

Ko je koza belka prišla v goro, je povsod bila sama radost. Stare smreke še nikdar niso videle kaj tako ljubkega.

Breze so se sklanjale skoraj do tal in jo božale s končki svojih vej. Zlati cvetovi so se odpirali, koder je šla mimo, in dehteli so, čim lepše so mogli. Vsa gora jo je častila.

Ali si je mogoče misliti, da bi naša koza ne bila srečna? Nobene vrvi, nobenega količa več... ničesar, kar bi jo oviralo pri

skakanju, pasla se je po mili volji... Tukaj je šele prava trava! Do vrh rogov! In kakšna trava! Tečna, mehka, iz tisoč zeljš... Pač nekaj drugega od one pohojene ograde!

Koza belka se je napol pijana valjala v vsem tem, — z nogami v zraku in kotalila se je po jarkih v odpadlem listju... Hop! In spet se je v skoku postavila na noge. Z glavo naprej je odvihrala med grmovje in bukovo grmičevje. Zdaj je bila na gričku, zdaj na dnu jase, spet zgoraj in spodaj, povsod... Človek bi dejal, da je v gori kar deset Seguinovih koza.

Belka se pač ni bala ničesar. V enem skoku je preskakovala velike hudournike, ki so jo mimogrede oškropili z vlažno prho in penami. Ko je vse curljalo od nje, se je iztegnila na kaki ploščati skali in se posušila na soncu...

Ko jo je prineslo na rob planote, je daleč spodaj v ravnini opazila hišo gospoda Seguina in za njo ogrado. Do solz se je nasmejala.

»Kako je majhna!« je dejala. »Le kako sem mogla vzdržati tam notri?«

Revica! Ker je stala tako visoko, je mislila, da je najmanj tako velika kot vse drugo na svetu...

V splošnem je bila koza g. Seguina s tem dnevem kar zadovoljna. Ko je proti poludnevju tekala na desno in spet na levo, je padla v čredo gamsov, ki so na vse pretege mulili divjo trto. Naša mala poskakovalka v beli obleki je vzbudila splošno občudovanje. V trtnem grmičevju so ji odstopili najboljše mesto in vsi ti gospodje so bili zelo dvorljivi... Bilo je celo videti, — to naj ostane med nami — da je mlad gam s črno dlako imel to srečo, da si je pridobil Belkino naklonjenost. Zaljubljena sta se zatekla v gozdno samotno za uro ali dve in če hočeš vedeti, kaj sta si pripovedovala, pojdi vprašati brbljave studenčke, ki nevidni teko med mahovjem.

SLOVO OD DOMA

Lepega pomladanskega dne je bilo. Nebo je bilo čisto kot otroško oko. Niti en oblček ni kazil te krasne modrine, le sonce je s svojimi žarki poljubljalo zemljo, ki je bila pokrita z najlepšim oblačilom. Zrak je bil čist, a gorek. Le nad zemljo je nalahno podrlival, kakor da bi prenašal soncu hvalnico, ki mu jo poje zemlja.

Hrib nad vasjo je bil zelen. Listovci so se odražali od iglovcev s svojo barvo in s tem oznanjali, da so se tudi oni zbudili iz spanja. Vrhovi oddaljenih gora so bili pokriti še s snegom in zrl v dolino kakor sivolasi starčki, ki gledajo na svoje vnuke. Na koncu vasi, pred domačo hišo stala mati in sin ter se poslavljala. Mati je pritiskala sina na svoje prsi, ga poljubljala, iz oči pa so ji vrele solze. Tretji sin ji odhaja v tujino. Dva ji je že vzela in sedaj gre še ta. V hiši pa ji leži mož, kateremu so šteti dnevi. Sama bo ostala z njim.

»Z Bogom, mama, in zdravi ostanite!« se iztrga iz sina in že odhaja. V grlu ga stiska, da bi tulil, a noče pokazati, kako mu je hudo, že zaradi matere ne. S hitrimi koraki odhaja. Ozre se nazaj. Glej, mati stoji še tam in mu maha s trudno roko v slovo. Tudi on ji pomaha, potem pa koraka dalje, proti hribu.

Šele na hribu, tik nad vasjo se ustavi. »Kar tako se pa vseeno ne morem ločiti od rodne vasi,« si misli in že išče kraje, ki so mu najbolj pri srcu. Najprej je hišica, v kateri je preživel svoja najlepša leta.

»O, kako si lepa... Bela si kakor nevesta v svatovskem oblačilu, obdana s cvetočim drevjem.«

Pogled ne more ostati na enem mestu. Naprej! Čez nekaj ur mora biti že čez mejo.

Gleda, a se ne more načuditi tej lepoti. Kakor da bi prvokrat videl vse skupaj, a je že nešteto krat stal, morda ravno na tem mestu, pa takrat ni videl te lepote, in ni mislil na slovo. Sedaj je vse drugače.

Sredi vasi se dviga visoko cerkveni zvonik, okrog njega pa bele hišice kakor piščeta okrog kolkje. Iz vsega se pa odraža drevje, posuto s prvimi cvetovi. Zdelo se mu je, kakor da bi Bog ravno na ta kraj razlil največ čudovite lepote.

Za vasico se je vil potok, v katerem so se kopali sončni žarki. In tam na desno, kaj pa je tam? Tam je nekaj, kar ga bo za vedno ali vsaj za nekaj časa ločilo od doma in domačega kraja. To je meja, ki jo je kruta roka zarisala ravno v tej dolini...

»Proč še zaenkrat meja, sedaj sem še doma! Pusti me, da se vsaj še enkrat na-

Nenadoma je veter postal hladnejši. Gora je dobila vijoličasto barvo. Prišel je večer...

»Že?« je kozica vzkliknila in se hudo presenečena ustavila.

Spodaj so se polja namakala v megli. Seguinova ograda je izginila v megli, od hišice se je videla le streha in nekaj dima. Poslušala je zvončkanje neke zbirajoče se črede in tako žalost je občutila v duši... Vračajoči se kragulj jo je oplazil s peruti. Vztrepetala je... potem se je v gori zaslislalo tuljenje:

»Hu — u — ho — u!«

Pomislila je na volka; in ves dan norica ni bila nanj pomislila... V tem trenutku je precej daleč v dolini zatrobil rog. Dobri gospod Seguin se je zadnjikrat trudil.

»Hu — hu,« je tulil volk.

»Vrni se, vrni se!« je klical rog.

Belka se je hotela vrniti, pa se je spomnila na kol in vrv in ogrado ter mislila, da se zdaj pač ne more več vrniti na to pot in je boljše ostati.

Rog ni več trobil...

Koza je zaslislala za seboj šumenje listja. Obrnila se je in zagledala v senci dvoje kratkih ušes, prav pokončnih in dvoje svetlikajočih se oči... Bil je volk...

Bil je tam; ogromen, nepremičen je sedel na zadnjem delu, gledal malo belo kozo in že vnaprej požiral slino. Volk je dobro vedel, da jo bo pojedel in se mu zato ni mudilo. Le kadar se je obrnila, se je pričel hudobno smejati.

»Ha, ha! Kozica gospoda Seguina!« In iztegnil je svoj dolgi, debeli jezik čez spodnjo čeljust.

Belka je čutila, da je izgubljena... Ko se je spomnila zgodbe o stari Renandi, ki se je vso noč borila, da jo je potem zjutraj pojedel, si je za trenutek rekla, da bi bilo bolje pustiti se takoj pojesti; pa si je premislila, postavila se je v bran in s sklonjeno glavo in naprej obrnjenimi rogovi, — kot se spodobi za vilo Seguinovo kozo, — ne morda v upanju, da bo volka ubila, — koze ne pobijajo volkov, temveč le zato, da bo videla, če bo mogla tako dolgo vzdržati, kot je Renande...

Tedaj se je pošast približala in mali rogovi so zaplesali.

Oh, kako junaška je bila naša kozica.

Domov

Domov, domov pod rodni krov hitijo moje srčne želje, le tam uživam sem veselje in pil nebeški blagoslov.

Domov, kjer s kamenčki igra se moj potoček po samoti, kjer steze pričajo in poti, kako prijetno je doma.

Domov me kliče vrt in gaj, od daleč čujem zvonko petje, vsak grmič mi ponuja cvetje in glasno vabi me nazaj.

Domov srce mi hrepeni tja, ker se zgrinja moje polje, tam ptičice so dobre volje in vsaka mi v pozdrav žgoli.

Domov, domov na rodna tla, domov čez hribe in prepade: le tam brli še zvezda nade na svodu mojega neba.

Domov, domov pod rodni krov hiti mi duša iz tujine v naročje drage domovine po njen poljub in blagoslov.

Limbarski

Ne lažem: več kot desetkrat je prisilila volka, da se je umaknil zajemat sapo. V teh kratkih presledkih je sladkosnednica še v naglici utrgala šop svoje ljube trave in se nato s polnimi usti vrgla v boj... To je trajalo vso noč. Koza gospoda Seguina je od časa do časa pogledala na zvezde, ki so plesale na jasnem nebu in si dejala:

»Oh, da bi vsaj do zore vzdržala!«

Zvezde so ugašale druga za drugo. Belka je podvojila svoje udarce z rogovi, volk z zobmi... Na obzorju se je prikazala blede svetloba... Hripavo petelinje petje se je dvignilo z neke kmetije.

»Vendar!« je vzkliknila uboga žival, ki je čakala samo dneva, da bo umrla. Izgubila se je po tleh v svojem lepem belem kožuščku, ki je bil ves okrvavljen...

Tedaj se je volk vrgel na malo kozo in jo požrl.

Alphonse Daudet.

lepšega življenja pušča doma, a vseeno, volja je močnejša, in ta ga žene.

Sonce se je začelo skrivati za gore in je poljubljalo zemljo z zadnjimi žarečimi žarki. Veter je zavel od vasi in prinašal s sabo zadnje glasove Ave Marije iz vaškega zvonika. Od neke se je slišala že pesem veselih mladcev, a takrat o našem mladeniču že ni bilo več nobenega sledu. Izginil je čez mejo, da si uredi novo življenje, ker tako je zahtevalo od njega — njegovo življenje... —k—v—

FRIDERIK BARAGA

(Nadaljevanje s 3. strani)

srce mu je pešalo. Pridružil se je poapne nje žil, kar rado povzroči kap.

Prvikrat ga je kap lahno zadela 26. 10. 1865, ko je ravno prišel k svojemu najboljšemu prijatelju duhovniku Jaherju. Usodni udarec pa ga je čakal na cerkvenem zboru v Baltimoru. Baragi je bila ta pot zelo težavna, vendar je šel. Uvodne seje se je še udeležil, drugo jutro pa so ga našli ob vznožju stopnic v nadškofijski palači nezvestnega. Zadela ga je kap. Takoj so ga odpeljali v bolnišnico. Zdelo se je že, da bo umrl, a Bog je hotel, da še več kot eno leto s svojim trpljenjem kliče božjega blagoslova na misijonsko delo njegovih tovarišev.

Doma si je nekoliko opomogel in zopet začel delati. Sledila je popolna telesna onemoglost, niti pri sv. maši ni mogel več biti. Ni mogel več jesti, le s težavo se je podpisoval na pisma, ki jih je narekoval. Sedel je v naslonjalu, molil in premišljeval. Od novega leta 1868. ni skoro nič več spal. V noči pred sv. Tremi kralji je še enkrat prejel zakramente za umirajočega, 19. januarja pa je mirno umrl...

Vsa ogromna pokrajina okrog velikih jezer je spoznala, da je umrl njihov največji mož. Tudi nekatoški listi so pisali lepe posmrtnice. V silnem mrazu so ga zadnjega januarja pokopali. V Marquetteu je tisti dan delo v vseh obratih počivalo.

V Ameriki se Baragovo ime vsak dan piše in izgovarja na več krajih nešteto krat. Po njem se imenuje celo okrožje, čigar središče je Baragov Lans. Baragovo ime nosi mesto v kotu Kewenarskega zaliva. Leta 1903. je ena najlepših marquetteških cest dobila naslov »Baraga Avenue«. Ob marquetteški stolnici stoji »Baragova šola«. Tudi eden od marquetteških političnih uradnikov Baragovo ime.

Slovenci se še dosti premalo zavedamo Baragove veličine, njegovih zaslug za narod in vero! Spoznavajmo tega našega slavnega moža!

NOVE HIŠICE

Ko gremo skozi mesto, vseeno ali skozi Celovec ali skozi Dunaj, vidimo danes, torej dve leti po končani vojni, še toliko razvalin, da se žalostni sprašujemo: Za božjo voljo, zakaj se ne gradi nikjer, ali ni gospodarja, ki bi pripravil, kar je treba? Povprašajmo ljudi, pa nam povedo, da ni cementa, ni opeke, ni apna, in menda je tega gradiva tem manj, čim dalje se čaka. Dolgo ne dobiš nakazila, in ko ga imaš, ni cementa nikjer. Vse tiči, ker ni premoga za tovarne, ki bi morale izdelovati to gradivo, in strokovnjaki sodijo, da bo trajalo še tri leta, predno bo možno dobiti potrebni gradbeni material.

Zato se išče zdaj drugo, morebiti novo stavbeno gradivo. Cement in apno uporabljamo samo tam, kjer hočemo zidati izredno trdno. Kot gradivo za zgradbo novih hišic pa se naj uporablja kamen, ilovica, pesek in les. Vsega tega je v Avstriji dovolj na razpolago. Znano je, da se dosti lesovine uničuje pri porabi hlodov za zgradbo hiše (Blockhaus). Boljše bi bile stene iz desk, pa jih ne morejo izdelovati, ker ni žebeljev. Tudi nevarnost požara bi bila pri takšni hišici prevelika. Izborno gradivo so nove lesene plošče, ki jih izdelavata tvrdki Funder v št. Vidu ter Leitgeb v Sinčivasi. Če te plošče napojimo s katranom, lahko služijo kot streha. Zelo trpežne so in lahke; ogenj se jih ne prime in žebeljev je le malo treba. V kopah skuhamo oglje naj bi uporabljali za topilnice železa, v katerih bi se železni drobiž predelal v žebelje in okove za okna in durī.

Švedska in Finska sta vozili med vojno z lesnim ogljem, ne pa, kakor pri nas, z lesnim plinom. Ko za okna ni dobili šip, naj bi se ljudje vsaj deloma posluževali novih šip, ki se imenujejo »isofleks« in so jih izumili Švedi. Ta nova šipa je lesena in prozorna, seve manj prozorna kakor steklo; zelo dobro pa drži toploto. Nemčija si je dobila pravico za izdelovanje teh šip že leta 1942. Avstrija si mora pravico šele kupiti. Isofleks se pritrudi z deščicami, ne s kitom.

Veščaki tudi priporočajo, naj se za temelje porabi manj cementa kakor do zdaj s tem, da se vmesi več lomljenega kamna. V Švedski so se posluževali med vojno nekega, pri nas še neznanega E-cementa. Ta E-cement se izdeluje kakor aluminij v električni peči, ne da bi bilo treba kaj premoga. Električne sile pa je pri nas dosti, ko jo dobivamo iz toka naših rek. S takšnim cementom so delali med vojno na švedskem povsod, izvzemši vodne zgradbe, ker se ta zmes pod vodo ne utrdi dobro.

Za zgradbo cest in za druge gradbe se priporoča »Lehmbeton«, zmes ilovice in peska, kateri se pridene sulfidnega luga, to je tekočina, ki se odtaka pri izdelovanju celuloze. Ko je ta zmes primešana, lahko leži 14 dni, predno se porabi, in tako je mogoče, da ta cement napravljajo tam, kjer je pesek, in ga od tam razvažajo. Ko je to »testo« razprostrto po cesti kakor sicer pravi cement, ga je treba še z valjarjem dobro poravnati. Ta plast se v mokroti ne raztopi in pozimi ne razpoka. Takšna cesta se sicer bolj praši kakor betonirane ceste, pa le dosti manj kakor navadna pot, posebno če se še brizga s katranom. To ni samo nadomestilo (»Ersatz«), to je napredek v zgradbi cest.

To zmes moremo uporabiti tudi pri zgradbi hiš, če ji pridenejo zdrobljene opeke. Kjer so bombe podrle hiše, je takšne opeke na selišču dosti na razpolago. Takšna gradba nudi te prednosti:

1. porabili smo ruševine podrlih starih stavb,
2. prihranimo si veliko stavbenega gradiva, ki bi zahtevalo premoga,
3. pri takšni gradbi ni nič odpadkov,
4. tako je mogoče k stavbi pritegniti male obrtnike, ki sami nimajo strojev.

Enolne, nove, male hišice

Male hišice v lesenih okvirih, preoblečene z lesenimi ploščami, s stenami iz ilovnatega betona, imenujemo »Steinbaukasten«-kamenite omare (otročka igrača »Anker Steinbaukasten« je škatljica s koščki, iz katerih otroci sestavijo kot igračo domek). Nova hišica meri 35 kvadratnih metrov, šest jih je dolga, široka za spoznanje manj. Za vso hišico potrebujemo samo pet vrst raznih hlodov, ki jih žage že izdelujejo. To lesovino pripeljemo na stavbišče, vso točno odrezano in tam sestavimo, ne da bi potrebovali še tesarja. Duri in okna so vsa enotna, ali solidna, da jih lahko obesi v durnik vsak delavec. Temelj (fundament), se za hišico naredi iz pilotov, ki jih zasujemo z lomljenim kamenjem in zalijemo še z E-cementom. Gradbeni kosi v obsegu 5 krat 50 krat 100 cm obstojajo za 50% iz ilovnatega cementa in žagovine. Vlivajo jih na stavbišču v nalašč zato pri-

pravljenih omarah (profilih). Ti kosi se dajo z žago rezati. Hišna stena je debela samo 20 cm in se v treh tednih posuši in utrdi. V naših krajih potem še priporočajo, dati hiši od zunaj apnen omet. Dimnik in ognjišče sta lahko iz cele opeke, ki jo najdemo v ruševini podrte hiše. Za odvajanje vode zadostujejo eternit cevi. 14 takih hišic tvori svojo skupino, ki ima svojo pralnico, katere se vsak dan po vrsti poslužuje ena družina. Hišica zadostuje za četvero ljudi. Pozimi je lepo topla, ker je poskrbljeno, da se gorkota nikjer ne iz-

Bodočnost v vodi

Neposredna bodočnost človeškega rodu leži v izkoriščanju vode. Pogled na velikan-ske snežne zamete v zadnjih letih straši črnogleda; optimist se veseli tega, kajti vsaka sprememba zanj je prijetna, pa četudi skriva v sebi smrtno nevarnost.

Vode je več na svetu, kakor si moremo predstavljati. Samo morske vode je na naši zemeljski krogli okrog 500 milijonov kubičnih kilometrov. Razen tega visijo nad nami še nadaljni milijoni ton vode v obliki vodnih hlapov in oblakov. Celotako-zvana »suha zemlja« je vlažna do 10 km globoko. Če bi to vodo izpeljali na zemeljsko površino, bi ta pokrila vso zemljo do 300 metrov visoko.

Tudi naše telo sestoji iz sedmih osmink vode. Voda je celo v papirju, na katerem pišemo in na katerem so tiskani naši časopisi, voda je v našem pohištvu, a perilo lahko sušimo kolikor hočemo, nikdar ne bomo iz njega spravili zadnje sledi vode.

Znanost in Sveto pismo sta si edina v tem, da je z nastajanjem zemlje kot svetovnega telesa nastala tudi voda, le potek opisujeta različno. Znanstveniki trdijo, da so se v velikanški vročini, v kateri je zemlja takrat bila, združili atomi kisika in vodik v soparo. Ko se je zemlja ohlajala, se je ohlajala tudi ta sopara ter se zgo-stila v vodo.

Isti delci vode, ki sedaj kot led razganjajo vodovodne cevi, so obstojali že od začetka sveta. Bili so v prvem oblaku sopare in v prvem oceanu. V svoji več milijonov stari zgodovini so morda bili na mejah atmosfere kakor tudi na dnu morja. Morda so gasili žejo Dinosaurjev, morda so pomagali Rimljanom pripraviti kopel. Ničesar na svetu nima tako pestre usode kakor voda v svojih različnih oblikah. Sneg, ki je prošlo zimo tvoril po naših cestah celo hribovje, je morebiti povzročil oblak iz ledenih pokrajin.

Ko sneg sklopni, se lahko zgodi, da mnogo teh vodnih delcev, ki pronicajo v zemljo, po dvajsetih ali petdesetih letih zopet pride na površje v obliki studenca. Drugi delci so morda prispeli do morja in imajo lahko najrazličnejšo usodo: morda so se pogreznili na dno morja; morda so izhlapeli, se dvignili kot vodni hlapci v zrak in v obliki tropičnega dežja zopet padli na zemljo in se prihodnjo spomlad zopet pojavili v banani.

Kemična formula H₂O ne podaja popolnoma točno sestave vode. Zanimivo je dejstvo, da se voda v naravi nikdar ne po-kaže v popolnoma čistem stanju in da tu-

gublja. Misli se, da bo takšna hišica stala samo 5000 S. K temu pride še stavbišče, ograja, plot in morebiti še studenec. Hišice, ki so jih l. 1944. gradili (»Behelfsheim«), so bile manjše in morebiti premajhne. Velik pomislek je pri tem samo ta, da se računa: hišica bo stala deset let. V krajih, kjer ni bilo kamna in je bila opeka predraga, so ljudje stavili že davno hišice iz ilovice, ki niso zdržale samo deset let. Ako stane hišica s pritliklinami 6000 S, pride na leto 500 S stanarine in še davki zraven, torej se nam zdi, da vse to nima še dosti pomena.

Mislimo, da je treba urediti stanarino tako, da bodo ljudje, ki imajo kaj denarja, zopet gradili večje hiše, v katerih je bilo bivanje brez dvoma bolj udobno kakor v mali, novi kajbici.

di kemik v svojem laboratoriju ne more pripraviti absolutno čiste vode, kajti poleg vodik in kisika je vedno v njej še kakšna druga snov. Če bi to delalo skrbi kakšnemu abstinentu, naj se tolaži z onim drugim dejstvom, namreč, da je prav tako nemogoče, da bi spravili iz alkohola zadnjo kapljico vode, pa naj ga destiliramo, kolikorkrat hočemo.

O vodi pravijo, da je brez duha in okusa, v resnici pa ne velja ne eno ne drugo. Čim bolj se približuje stanju popolne čistoče, tem bolj čudnega okusa je in brez barve učinkuje le v majhnih množinah, medtem ko ima drugače nekakšen modrikast blesk.

Pravijo, da je voda dober prevodnik elektrike, v resnici pa so le nečistoče, ki so v vodi, tiste, ki prevajajo električen tok. Če bi obstojala kemično popolnoma čista voda, bi učinkovala kot izolator.

Če govorimo o vodi v zvezi z vremenom, tedaj se glasi, da je februar najbolj vlažen mesec v letu. To mnenje se ne opira morda na padavine, temveč na dejstvo, da dež, ki pada v februarju ali sneg, ki se taja, tako počasi pronica v zemljo. Povprečna množina padavin na leto bi lahko pokrila vso zemljo približno meter visoko. V San Gabrielu v Kaliforniji je leta 1926 tako močno deževalo, da je voda v minuti dosegla 2.57 cm višine. Če bi odprli dve vodovodni cevi, bi voda komaj hitreje napolnila kopalno kad.

Vsako leto se razlije na zemljo 35.000 kubičnih milj vode v obliki dežja, snega, sodre ali toče in vsaka kapljica pomaga voditi to vodo naprej v morje. Na ta način odnaša voda vsakih 13.000 let približno 40 m zemeljske površine. Ker znaša povprečna vzpetina kopne zemlje 800 m nad morjem, ne bo v nadaljnjih 34 milijonih let nobene dežele več in naši pozni potomci, si bodo morali postaviti bivališča na čolnih.

Mnoge dežele so podvržene razmeroma naglemu propadu. Združene države Severne Amerike so morda na prvem mestu. Če izračunamo hitrost, s katero ta dežela stalno izginja, bo leta 7.001.947 po Kr. zvanana z morsko gladino. Toda znanstveniki se ne razburjajo zaradi tega, temveč opozarjajo na dejstvo, da kakor se kopnina znižuje, tako tečejo tudi reke bolj počasi, zato ne bodo odnašale toliko zemlje kakor danes, tako da imamo na vsak način znatno več kot 34 milijonov let na razpolago.

ZDRAVJE V ZELIŠČIH

(Nadaljevanje 2. dela.)

Potenje

pospešujejo čaji: bezga, brinja, hmelja, jagodnjaka, kamilic, kokovičnika, mete, rožmarina, špajke. Čaje sestavljamo. Preperečujemo pa: hmeljeva moča, kadulja, oreh, pelin, preslica, rman.

Prebavo

pospešujejo čaji čebule, česna, janeža, kamilic, pelina, preslice, svišča. Motnje odstranjajo čaji hmelja, melise, regrata, rožmarina, olje bazilike, tinkture svišča, vino svišča. Čaj sestavimo n. pr. iz rožmarina, poprove mete in svišča.

Protin ali giht

nastane vsled usedlin sečne kisline zlasti v udnih sklepkih. Vzroki so različni: dednost, preobilna hrana, zlasti preobilica alkoholnih pijač, nikotin itd. Izmed domačih zdravil priporočamo čaje iz rastlin, ki pospešujejo izločanje seča (ženejo na vodo) kot: breze, brinja, česmina, fižolovih luščin, gladeža, koprive, petršilja, kopanje v hrastovi vodi, trenje z brinjevim oljem; čaje sestavimo n. pr. iz fižolovih luščin, breze, koprive in petršilja. Bolnik naj pije 1—2 skodelici čaja zjutraj.

Seč

Izločanje seča pospešujejo (ženejo na vodo) čaji breze, fižola, gladeža, mačehe, petršilja, preslice. — Čaj pripravimo n. pr. iz petršilja, breze, fižolovih luščin, trnjolice in korenine koprive. Pij dnevno 1 do 2 skodelici.

Revmatizem,

mišični, je akutni ali kronični. Oboji je vnetje mišic. V okolju mišic nastopijo pogoste hipne bolečine, ki ovirajo gibanje. Če zanemarimo akutni revmatizem, more preiti v kroničnega. Zdravimo ga s čistili prebavil, potenjem, obkladki, ogrevanjem. Kronični je navadno posledica prvega, pa tudi napačne prehrane, kroničnega vnetja mandlov itd. Zdravilo so: sončenje, telovadba, obsevanje, rastlinska hrana. — Sklepni je obolenje sklepov, ki ga povzroči telesna slabost, prehladi, nepravilna prehrana, bivanje v vlažnih in mrzlih stanovanjih, trajna mokrota, okuženje zlasti po angini. Znaki so nerazpoloženje, utrujenost, mrzlica, pot, vnetje sklepov, ki celo otečejo. Zdravila so poleg drugih tudi domača kot čaji: česmina, gladeža, glistovnice, preslice, svišča. Čaj moremo n. pr. pripraviti iz breze, koprive, fižola, lapuha,

ali bezga, lipe, vrbe, preslice. Ude teremō s hrenom, kokovičnikovo tinkturo, oljem materine dušice, uživamo suhe jagode brinja, olje materine dušice na sladkorju.

Skorbut

krvna bolezen, vnetje dlesni; vzrok: pomanjkanje vitaminov. Zdravnik naj predpiše zdravila! Priporočamo uživati sveže sadje, zelenjavo in se sončiti. Za čaje priporočamo češmin, griževnjak, kaduljo, kislino. Pa tudi janeževo olje na sladkorju in sok pelina, regrata (1—2 veliki žlici 2—3 krat na dan).

Škrofuloza

je vnetje vratnih žlez. Znak so otekle žleze na vratu. Zdravimo z rastlinsko hrano, sončenjem, svežim zrakom in čaji: babjega prstanca, hrasta (želodova kava), lapuha, oreha, s kopanjem v vodi bora, hrasta, oreha.

Sladkorna bolezen

Ker telo ne zmore pravilno uporabljati sladkorja, se le-ta nabira v krvi. Vzroki so različni (dedna nagnjenost, predobro življenje, nezmerno uživanje alkohola itd.). Znaki so: žeja, oslabelost (kljub hrani), izločanje sladkorja v seču, rane na raznih mestih telesa itd. Zdravnik naj predpiše način zdravljenja. Med tem pa priporočamo čaje: brusnice, bezga, brinja, fižola, regrata, rožmarina. Bolnik naj ne je mesa in jaje in ne pije alkohola.

Srce

premočno bije. Vzroki: slaba prebava, srčna napaka, obolelo živčevje (srčna nervoza). — Zdravimo s čaji: melise, hmelja, špajke. Čaje navadno sestavljamo iz: gloga, melise, hmelja, ali hmelja, špajke, rožmarina.

Tek

pospešujejo čaji: griževnjaka, pelina, regrata, svišča. Čaj sestavimo navadno iz kolmeža, rmana, pelina, svišča ali: svišča, kadulje, rmana, pelina. Tudi izvlečki rabarbare in svišča v vodi, ali olje kumine; tinkture kolmeža, pelina, svišča. Vino svišča.

Uho

boli (zunajni sluhovod): uhelj oteče: izpiramo s čaji mete, kamilic, kumine, omele, nanj polagamo obkladke: lanenega semena, na olju kuhanih kamilic. Katar v ušesu: parna kopel kumine, obkladki kamilic, izpiranje s kamiličnim čajem. Srednje uho vneto: Zdravnika! — Uho za masleno po ušesnem maslu: zmeččaj maslo s topo konico in izpiraj uho s toplo vodo! Če je maslo posušeno, ga zmešaj z oljem.

Usta

bolijo: izpiraj z vodo vratiča ali kadulje. — Čiri v ustih: izpiraj z vodo kamilic, kadulje; vneta izpiraj s kamiličnim ali kaduljinim čajem.

Vodenica:

Zdravnika! Čaji bezga, fižola, gladeža, pelina, regrata. Čaje sestavimo iz brinja, fižola, gladeža.

Zgaga

znak slabe prebave, želodčnega katarja itd. Čaji griževnjaka, pelina, trpotca. Ali: kadulje, griževnjaka, pelina, preslice.

Zlata žila (hemeroidi)

nastane zaradi zastoja krvi okoli danke. Povzročajo jo trajno sedenje, napačna prehrana, trdovratno zaprtje. Skrbeti je treba za redno stolicco. Zdravimo jo s sedečo kopeljo, s čaji babjega prstanca, hrastovega lubja, pelina, preslice, divjega kostenja; umivajmo z vodo rmana, pelina, brinja, preslice, hrasta.

Zobje

bolijo vsled vnetja živca ali korenike. Vzroki so različni. Vsekakor je treba poiskati zobozdravnika. Med tem izpiramo s čaji: kadulje, sleza, trpotca in stavimo obkladke: bezga, gorjušice in kamilic na olju.

Živce

razdražene pomirijo čaji špajke, hmelja, kamilic, rožmarina. Navadno zelišča mešamo. Bolnik naj pije zjutraj in zvečer po 1 skodelici čaja.

Žolč

Pri kamnih v žolčnem mehurju in žolčevodu priporočamo čaje: brinja, griževnjaka, jagodnjaka, mete, pelina, potrošnika, rmana, regrata. Čaj pripravimo n. pr. iz: pelina, mete, brinjevih jagod, rmana. Ali gladeža, regrata, špajke, mete.

Žrelo

vneto: primerjaj: katar žrela! Izpiramo in grgramo s čaji islandskega lišaja, kadulje, kamilic, lapuha, sleza.

Mornarska

»Med vročo bitko je naenkrat padla granata na krov naše ladje, pri čemer je meni odneslo noge in roke. Takoj nato se je ladja potopila. Vsa sreča je bila, da sem znal plavati, da sem se rešil.«

Za naše gospodarje!

V poletni vročini

Kakor vedno nov čudež se nam dozdeva dogodek, da je žito na polju zopet dozorelo. Vseposvod se sklanjajo žitne bilke pod vedno večjo težo dozorevajočih klasov, na katera pripekajo sončni žarki s skoraj neznošno vročino. Pod žgočo vročino teh žarkov se začne zrak narahlo tresti in zdi se, kakor bi se neka prozorna, nevidna tanci vlegla preko zemlje.

V dozorelem žitnem polju prepeva prepelica, ki je samo »petpedi« od nas, pa jo ne vidimo. Vsa družina, vse kar more gibati, delati in pomagati, še otroci, vsi so na polju, vsi so pri žetvi, iz vsakega srca posebej se dviga zahvala za »sad zemlje«, ki družini daje spet zagotovilo življenja za cno leto.

Že od ranega jutranjega svita so vsi zaposleni pri žetvi in spravljanju žitnega snopja. Radijska vremenska napoved pravi, da grozi nevarnost nevihte in žito mora biti še danes v skednju. Za ta čas opustijo in odložijo na vasi gozdni delavci in tudi obrtniki svoja drugače še tako nujna opravila in popravila in gredo pomagat pri žetvi in spravljanju žitnega snopja.

Niti najmanjšega oblaka ni na jutranjem nebu, svetlo in jasno, kakor umito, je vzhajalo sonce. Više in više se dviga žareča krogla, že začenja pripekati in žgati, ozračje pa je čudovito mirno, niti najmanjši vetrič ne pihlja. Prvi vozovi žitnega snopja so že pod streho, do opoldne je opravljeno že več kot pol dela, v dveh urah bo vse žito v skednju.

V senci košatega drevesa so posedli in polegali delavci, vsi zmučeni h kratkemu počitku in k obedu, ki so ga ženske pripravile in prinesle kar na njivo.

Ozračje nad obzorjem je bilo težko, si-vo modrikasto. Kar naenkrat nastane, kakor iz nič, nalahen veter, se čisto narahlo poigrava z žitnimi klasi, pa se hitro spet pomiri. Iz gozda se odmeva rezki glas žolne, vse ostale ptice pa so utihnile, le čvrčanje kobilic, murno in drugih žuželk je v tej tišini vedno glasnejše.

»Pa bodo naši znanci pri radiu le imeli prav,« pravi gospodar in se zaskrbljeno ozira proti nebu. Daleč na nebu je nenadoma vstal grozeč oblak, ves je temnoplav, samo robovi so posrebreni v sončnem sijju. Iz gozda se začuje nenadoma nenavadno, globoko šumenje in predno so še na njivi začutili nevihto, že so videli, kako se globoko upogibljejo vrhovi dreves. Ta trenutek pa je bil vihar že tudi na njivi pri delavcih, v ozračju pa se že čuje zamolklo grmenje.

Težki temni oblak pa narašča, že prihaja bliže, kakor požrešen volk se bliža soncu, obzorje in doline so že zasenčene. Sončna svetloba je vedno bolj motna, le še jasna koprena je. Novo grmenje prihaja, toda tokrat že močno, da zabuči v gorah, odmev pa se zamolklo odbija od njih. Prve kaplje, velike in težke, padejo v ob-

raz delavcem, ki so še bolj pohiteli z nakladanjem snopja.

Sonce je izginilo, blisk se utrga iz oblakov, bega po nebu semintja, se razširi v mnogo žarečih trakov in izgine. Bobnenje groma je vedno silnejše. Se ne dežuje, le oblak še narašča, kakor orjak, ki bo vsak čas prekril nebo. Lastovice letajo čisto ob tleh. Stemnilo se je, gozd odmeva od bučanja in škripanja dreves. Kakor da bi žareč ognjen trak prerezal oblake na dvoje, se zdi, blisk se spusti na zemljo, grozno odmevajoč grom ga spremlja. »Udarilo je« pravijo ljudje, za trenutek prestanejo z delom in prestrašeni klonejo pred strašnimi naravnimi silami. Pa že so spet pri delu, še zadnje žitno snopje mora pod streho. Težki oblak pa postaja tam, kjer kakor raztrgane krpe visi nad obzorjem, jekleno siv, na gore pod njim pa je legla sivkasto rumena svetloba.

Iz stolpa bližnje cerkve je zazvonilo. Veliki zvon, ki je še edini ostal v zvoniku med minulo strašno svetovno nevihto, zvoni k »hudi uri« in v imenu ljudi prosí, naj odvrne Bog, ki je dal žitu in drugim pridelkom rasti in zoreti, tudi sedaj nevarnost uničenja.

Otroci so v strahu že odhiteli z njive domov. Lastovke so se nenadoma nekam poskrile, dežni curki so se vili, še zadnji voz je ravnokar zapeljal pod streho, pod skedenj, kamor so se zatekli tudi delavci. Tu je zbrana in nakopičena še vsa vročina dneva, zunaj pa razgraja nevihta in bliski prepežajo nebo.

Vihar je potihnil, dež še curkoma lije, potoki naraščajo, novi nastajajo. Nevarnost pa je minula, kmalu bo spet posijalo sonce, lep večer še bo.

Dež še samo narahlo prši, že je slutiti sonce, ki kmalu predere oblake in z novo svežo svetlobo oblije naravo.

Osvetluje zrak prodre tudi pod skedenj, globoko zadihajo žene in moške, ko stopajo izpod strehe in se otresajo zadnjega strahu prestale nevihte. Ozirajo se proti modrini neba, ki je na vzhodu, visoko nad travniki, ožarjeno s prekrasno mavrico.

Taki so julijski dnevi. Mesec julij, — že je polovica leta za nami. Saj se še nismo niti dobro navadili pisati letnico 1947 in že je čas, ki je preteklo od leta 1946, daljši od onega, ki nas še loči do leta 1948. Že je doživen višek, kar še ostane, je le še pot navzdol, je začetek konca, kakor je tako pri vsem stvarstvu v naravi in pri vseh ureditvah v svetu: kar je dospelo do vrška, to se neizbežno bliža svojemu koncu, svojemu zatonu.

Mesec julij je mesec največjega in najnapornjšega kmečkega dela. S košnjo še nismo pri kraju, že je žetev v polnem teku in jeku, glavni čas spravljanja žitnih pridelkov je tu. Zdaj se šele pokaže, kako prav je ravnal oni kmečki gospodar, ki je za žetev že vse pripravil v pozni zimi. Žitne shrambe morajo biti očiščene, da ne

more v njih živeti žitni hrošček ali žizek. Vse luknje in odprtine morajo biti v žitnicah zamazane, da v njih ne morejo živeti miši in podgane.

Sonce je doseglo svojo najvišjo točko, že spet polagoma, prav polagoma, nastopa svojo pot navzdol. Se se komaj pozna, da se dan krajša, še narašča poletna vročina. V začetku pasjih dni smo, ti se pričnejo o sv. Jakobu in se vlečejo do sv. Jerneja. To je čas najbolj pogostih in najbolj nevarnih poletnih neviht.

Dan je dne 1. julija dolg še 16 ur in 2 minuti, začne pa se že polagoma krajšati, začetkom meseca komaj zaznavamo, nato pa vedno hitreje. Do konca meseca se dan skrajša že za 54 minut in je dolg še 15 ur in 8 minut.

Dne 1. julija vzhaja sonce ob 4. uri 22 minut in zahaja ob 20. uri 4 minute, dne 10. julija vzhaja sonce ob 4. uri 9 minut in zahaja ob 20. uri 0 minut, dne 20. julija vzhaja sonce ob 4. uri 19 minut in zahaja ob 19. uri 53 minut in dne 31. julija vzhaja sonce ob 4. uri 32 minut in zahaja ob 19. uri 40 minut.

Sonce stopi dne 23. julija ob 18. uri 13 minut v nebesno znamenje leva.

Važne lunine spremembe v mesecu juliju so: polna luna dne 3. julija ob 11. uri 38 minut. Dne 11. julija ob 11. uri 54 minut je zadnji krajec. Dne 18. julija ob 5. uri 15 minut je mlaj in dne 24. julija ob 23. uri 54 minut je prvi krajec.

Po stoletnem koledarju se nam obeta v mesecu juliju takole vreme: do 5. julija hladno, skoraj mrzlo in neprijetno vreme, nato hladne noči in vroči dnevi, od 16. julija dalje do konca meseca suša.

Vremenski ključ po luninih spremembah napoveduje: Okrog 3. julija veliko dežja in tudi okrog 11. julija še vedno veliko dežja; okrog 18. julija deževno in spremenljivo vreme, okrog 24. julija pa nastopi lepo vreme. Tako se nam preko prve polovice meseca obeta slabo deževno vreme.

Četrti in peti dan po mlaju sta dne 22. in 23. julija; stota ura po mlaju pa je dne 22. julija ob 9. uri 15 minut. Ta nam napoveduje vreme za prihodnja dva do tri tedne.

Najzanimivejši vremenski pregovori in izreki za mesec julij so:

O sv. Marjeti in sv. Jakobu rado vreme zdijva.

Če na Marijino obiskanje deži, potem dež 40 dni trpi. Ako mravlje preko navade mravljišča znašajo,

zgodnjo in hudo zimo oznanjajo. Zlato naj sonce v juliju sijje, da iz zlata pšenice bo kruha obilo.

Julija jasno in lepo, — dobro je za kmeta to.

Dež v juliju ves blagoslov izpere. Ako v juliju treska in groma ni, ako se žanjica na njivi ne znoji, še kmet pravi: ta julij za mene ni!

V juliju se mora v vročini žgati, kar v septembru hočeš zrelo obrati.

Česar julij ne skuha, tega september speči ne more.

Ako pred sv. Jakobom krompir odveti, slab bo pridelek kmet spravljal v kleti.

Kakor Marija gre čez goro (2.7.), čez šest tednov se vrača tako (15.8.). Če deži, ko Marija preko gore gre, prazen bo sad, prazni skedenji.

Dež o sv. Urbanu (4.7.) črvice hruške prinaša.

Grom sv. Urha orehe z drevesa stresa.

Magdalena pred Gospodom svoje grehe objokuje,

še danes tega dne (22. 7.) rado dežuje.

Kakor vreme na Jakobovo dopoldne kane,

taka zima pred prihodnjim božičem ostane;

kakor pa vreme na Jakobovo popoldne prevladuje,

tako to vreme za pozimi po božiču oznanjuje:

ako sonce sijje — mraz pozimi brije,

ako dežuje — mraz kmalu ponehuje.

Pasji dnevi, kakor pridejo, tako odidejo.

Ob pasjih dneh naj bo jasno in toplo — dobro leto to prinaša.

Vsi ti in podobni izreki o vremenu v mesecu juliju pravijo, naj bodo dnevi meseca julija jasni in vroči. Od časa do časa naj bo malo dežja, tudi krajše, ne prehude nevihte ne škodujejo. Trajno deževje in hudi nalivi pa škodujejo dozorevajočim pridelkom.

INSTITUT ZA MEDNARODNO POLJEDELSKO SODELOVANJE V PRAGI

V novem poslopu poljedelskega muzeja v Pragi je bil odprt Institut za mednarodno sodelovanje v poljedelstvu in gozdarstvu, katerega naloga je informirati češko-slovaško, slovansko in ostalo javnost o rezultatih poljedelskega in gozdarskega napredka. Ravnatelj novega Instituta je Ing. Dr. Jan Tauber, ki je v svojem pozdravnem govoru omenil naloge, ki čakajo Institut v bodočnosti: »Zaenkrat je Institut samo v svojih začetkih, toda ko bo dograjen, bo postal središče poljedelskega napredka in prijateljskih odnosov, predvsem med slovanskimi državami in seveda tudi v ostali svetovni javnosti. Institut bo izdajal časopis »Interagra« in strokovno publikacijo »Biblioteka« in organiziral vzajemne inozemske izlete poljedelskih in gozdarskih strokovnjakov in naraščaja v okvirju slovanskega in ostalega sveta. Pri Institutu bo tudi ustanovljeno Kolo slovanskih poljedelskih in gozdarskih visokošolcev. Institut bo tudi stalni sekretariat periodičnih konferenc vseh poljedelskih in gozdarskih strok.«

Otvoritve delovanja Instituta so se udeležili tudi delegacije slovanskega poljedelskega kongresa, ki je zasedal v Marijskih Laznih in ki se je vršil na predlog novega Instituta. V imenu slovanskih delegacij je govoril načelnik gospodarskega oddelka poljedelskega ministrstva v Varšavi, ki se je zahvalil Institutu za vzorno organizacijo kongresa in je v imenu vseh slovanskih delegacij obljubil polno sodelovanje pri graditvi Instituta. Za njim je povzel besedo lavreat Stalinske nagrade profesor M. S. Dunin, ki je povdaril visoko raven češko-slovaškega poljedelskega in gozdarskega raziskovanja in podčrtal, da je glas mnogih češkoslovaških poljedelskih znanstvenih delavcev prišel v sovjetske znanstvene kroge, v katerih imenu je obljubil sodelovanje z Institutom. — Otvoritev delovanja Instituta je postala velika manifestacija slovanskega sodelovanja v poljedelstvu in gozdarstvu.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

5.

»Pod noč ti bom prišel naproti; zavoljo Tevža. Jaz mu bom pokazal. Srečno pasi.« Postal je pri bečelnjaku in bi bil najrajši ostal tam ves dan; tako lepo so letele bečele. Pa je klicalo delo. Skočil je čez plot, čeprav bi se mu bilo komaj desetkrat treba prestopiti do lese. Miha, ki je za stavo skakal čez osedlane konje — in že ga ni bilo več.

Lepo se je razporedila živina po planji. Marko pa je zatrobil in rog je pel za Marka lepo pesem, kakor jo poje srebrna trobenta: Jaz, Primožev Marko, najmlajši pastir, pasem Podlipnikov trop, največji v vsej srenji, čeprav ste mi vsi nagajali. Tratatata.

Razumeli so to pesem v vas in na polje. Tevž in Podrobar in drugi in so grdo pogledovali v Reber in sklepali: »Že poskrbimo, da ne boš lahko pasel.«

Kaj bi je ne razumel. Saj jo je še Manica, otrok. Komu bi povedala, kako je vesela. Marku? Ne. Marka se sedaj vsi boje in se ne sme več igrati; na vse kraje mora gledati, da ne pride volk. Stekla je k Volkunu. Poigral se je z njo, pa je venomer drugam pogledoval in ji ušel, kakor hitro je starejša koza previsoko zašla, da jo je pritiskal nazaj: »Uh! Ta koza neumna, ki nagaja, da mora biti tudi Volkun čuječen.« Pomešala se je med jagnjeta, med najmlajša, ki samo še od mleka žive in se še nič ne naraščajo, in so tako lepo razkožnana. In kozliček jim je uganjal svoje burke.

Počasi, s sklonjenimi glavami se je pomikal beli plaz volne skozi Dele in čez Pretarico na Malo. Sonce je sijalo in budilo življenje in veselje in vabilo mlado travo iz zemlje.

Široko razprti so so trepetali v rahlem vetru cvetovi kurjic, več ali manj vsi pordeli, le redkokateri bel kakor tedensko jagnje.

Resje je umiralo. Žareli so samo še zaklesnili vrtinci. Bečele so naredko pošumevale med njim; letele so na razcvitajočo se češnjo.

Ptiči so peli, peli in peli in nekateri že znašali gnezda. Škrjanci so se spreletavali v višave, drobili drobne pesmi in naravnost na glavo padali izpod neba v meje. Za prvega se je Manica ustrašila; mislila je, da se bo ubil.

Nizko nad jarce se je pripeljal jastreb. Odnese bi jagnje, če bi se mu ponudila prilika.

Eleketanje se je oglašalo čimdalje bolj redko.

In noben zvonec ni zapel.

Saj res. Marko je moral spaziti, katere živali vodijo posamezne tropiče, da jim obesi zvonce, je naročil oča.

In pol tucata jarcev je bilo blatnih; tistih, ki jih je Tevž splašil v močilo: »Aha! K vodi, da jih v slapiču pod Stanom umijem!« In je žvižgal in klical in trobil najmlajši krniški ovčar z največjim številom voln v tropu.

*

Prve vrste so se pomikale v breg na Mali. Volkun je dvignil nos in napel ušesa. Občutil naglo pred trop in ga zaustavil. Pazi!

V zraku, prenasičenem z vonji prebujajoče se zemlje mu je zavalovil duh mesojede živali.

Volk? — Ne. Pes.

Prihulil se je na tla in oprezoval.

Kakor bi se bila dvignila osmojena ruša v kamenitem svetu, je zrastel na Mali iz nizke kotanje velik bel pes s svetlorjavimi lisami. Naježil je dlako in počasi stopal proti Volkunu.

»Volk!« se je prestrašila Manica, ki volka še ubitega nikoli ni videla. Ujela je kozliča, svojega ljubljena, in ga dvignila v naročje, da ga ubrani smrti. O'rok.

»Ni volk, kvečjemu kak podivjan pes,« ji je odgovoril Marko in stopil z dvignjeno robovenico pred trop, da ga brani, če bo treba.

Volkun je stopil poleg njega, se nagrebenil in grozeče renčal. Ej, kako ga je mikalo, da bi stekel tujcu nasproti in se pomeril z njim, pa ni smel od ogroženega tropa.

Jarci so odskočili nazaj, zagrmeli skupaj, se tesno stisnili drug k drugemu in čakali, kaj bo; jagnjet ni bilo več videti.

Kozi sta pridrevili k Manici po kozliča, da zbežita z njim v skale; pa ga Manica ni hotela izpustiti.

Stopil pa je na vrh Male visok možak v širokokrajnem klobuku in temnomodrem burnusu. Ugledal je prestrašene jarce in na boji pripravljena oba čuvarja. da odžene in morebiti v spopadu celo ubijeta njegovega, njima popolnoma tujega psa. Rezeko je ukazal: »Hrust, nazaj!«

Hrust se je pri priči obrnil in stopal nazaj k svojemu gospodarju.

Marko je pobesil robovenico in začudeno gledal psa in neznanega moža, ki je začel vabiti: »Volkun! Volkun!«

Volkun je prijazno pomahljal z repom, stekel naprej in veselo pozdravljaj moža na zeleni jasi.

»Jok!« se je izvilo Marku. Pohitel je za Volkunom: »Bog te sprimi! Mi smo se pa že bali, da te ne bo več domov. Si bil v Komposteli?«

»Sem bil; hvala Bogu in svetemu mojemu patronu svetemu Jakobu. Kaj pa Jernej, vaš oča?«

»Oslabeli so.«

»Kdo bo letos pasel pri Podlipniku? Ti?«

»Da, jaz.«

»Prav. Kdo bo še pasel?«

»Konje bo Brkovčev Tomaž; črednik bo Lukež Komar, tretjineka pa še nimajo; lani je bil Rotijin Tevž. Jarce pa pasemo; jaz pri Podlipniku, Blaž Podgošar pri Podrobarju, Planjačeve Mežkov Joža, Muhečeve pa Gašper Poklukar. Blažnik še nima ovčarja. Tevž se mu ponuja, pa se boji za meriti Podrobarju, srenjskemu županu, ki hoče Tevža še naprej obdržati za tretjineka.«

»Ni velik Blažnikov trop, pa zame bo dovolj, ki sem sam in imam še mladega in neizvajenega psa.«

»Mlad je je pes? Pa je večji kot naš.«

Hrust je poskušal izvabiti resnega Volkuna, da bi se z njim igral.

»Doma je iz dežele Španske. Še dveh let nima. Letos se bo naredil, kakor se bo. Sam sem radoveden. Do sedaj kaže še dosti dobro. Volkun bi ga prav izvadil. Če ti je prav, Marko, bi blizu skupaj pasla. Saj si tudi ti kakor moj Hrust, mlad in neizkuščen. Kar bo Volkun posodil Hrustu, bom jaz vrnil tebi.«

»Jok! Sam Bog te je pripeljal domov.«

»Naj bo zahvaljen in pa sveti Jakob iz Kompostele, ki sta mi dala, da sem se še

Izpod domače lipe

SREJE

Čeprav se iz našega kota le prav redko kdaj oglašamo, Vam ni treba misliti, da nas Rožanov sploh ni več. Pocestni kričachi v resnici nismo. Kakor je narava okoli nas uravnana in mirna, tako tudi Rožani nismo vajeni mestnega kričanja in vpitja. Prav zadnjo nedeljo t. j. 22. VI. pa smo imeli priliko ugotoviti, da še ne umiramo in da je pri nas še mnogo veselja živeti po starih segah in navadah, pa čeprav nam že nad 100 let odtušajo našo mladino. Amrušev Ludvik je pripeljal k hiši mlado gospodinjico iz Vožnikove družine. To Vam je bila lepa domača slovesnost. Čeprav je zunaj grmelo in bliskalo in lilo kakor iz škafe, je vendar vkljub temu zabava le še bolj naraščala. Podgorjanci so rezali kar koračnice za koračnice, češ, bomo videli, kdo je močnejši, mi s svojo godbo ali divjanje nevihte. Slišali smo tudi korajžno fantovsko petje. Kaj nam pa morejo, če smo veseli. Zaplečvat in slovo jemati pa niso prišli le iz Sreje, ampak tudi iz Reke, Gorinčič, Laz in drugod. V Amruševi hiši pa smo se počutili res kakor doma, kakor se počutiš samo v globoko verni družbi. Nič preračunanege, potvornege ali gostilniške pokvarjenega. Dokler imamo take družine, kakor je Amruševa in Vožnikova, ki se ne boje boja in težav, kakor suženjsko strahopetni verski in narodni odpadniki, se ne damo vpisati v mrliško knjigo.

SELE

Lepo so speljali l. 1925. in 1926. cesto iz Zgornjih Bajtiš ob potoku iz Hude jame po ozkem grabnu in skozi sotesko Kotle in dalje po mogočnem ovinku do selske vasi. Ima pa dve napaki, ki se zdaj ob avtomobilskem prometu posebno občutita: preozke in preostre ovinke ima. Pred nekaj leti je cesto prevzela dežela. Letos je sprejetih več lažjih invalidov v cestno službo. Ti bodo napravili več izogibalšč na ta način, da bodo na ovinkih odrezali zemljo in jo na drugi strani nasuli. Potem se bodo avtomobili lažje izogibali in tudi nesreče ne bodo tako pogoste.

Težko je bilo priti pri zobozdravnikih na vrsto. Zato smo z veseljem sprejeli vest, da bo zobozdravnik dr. Ludovik Baer iz Dunaja, ki je pred letom 1938. rad prihajal v Sele na letovišče, letos čez poletje pri Skutovcu vršil svojo prakso. Tako si bomo lažje dali popraviti zobe ali vstaviti nove. Le to želimo, da bi na živilske nakaznice kaj več dobivali za pod zobe.

ŽVABEK

Tako lepo in brez skrbi se malo kje živi kakor pri nas. Edini avto, ki je vozil in s katerim se je človek tu in tam pripeljal kam po svetu po opravkih, je nehal voziti in sedaj nam ni treba več premišljevat in se prerivati za prostor na avtu. Najbolj gotovo prideš od nas z avtomobilom na nožni pogon. Upajmo, da se bo kaj spremenilo.

Pred štirinajstimi dnevi so imeli šolski otroci izlet in sicer so šli v Celovec in po-

tem na Vrbsko jezero vozit se s parnikom. Nekateri so bili prvič v »širokem svetu« in jim je bilo prav všeč. Videli so tudi celovško gradbeno delavnost, kjer je ostalo mesto še v starem slogu, ki so ga naredile bombe. Kar je naredil zob časa, je narejeno in ni kaj prida upanja, da se bo kaj dosti spremenilo, ker pač manjka vsega. Ko so se otroci vozili okrog po jezeru, so govorili slovensko, torej tako kakor govorijo doma. To ni bilo prav nekemu starejšemu gospodu in se je moral »lojalno« obregniti češ, zakaj ne govorijo nemško. Takale lojalnost se nam ne zdi ravno tako zelo na mestu. Vsak naj govori pač tako, kakor zna in kakor mu je prav.

Imeli smo tudi celodnevno češčenje in ljudje so se v velikem številu udeleževali celodnevnih pobožnosti. Dekleta so bila pridna in so napletla vence ter cerkev lepo okrasila. Zadnjo nedeljo pa smo imeli prvo obhajilo.

Za naše pridne čebelice ni pravo leto in se bodo morale zelo potruditi, da bodo kaj nanesle. Pozimi jih je huda griža mnogo pobrala in so nekateri prišli skoraj ob vse panje, ostalo jih je ponekod samo toliko, da je bilo za seme.

PLIBERK

Že smo se sredi junija resno bali, da sv. Petra in Pavla ne bomo mogli še praznovati v župnijski cerkvi. Slikarskemu mojstru Joh. Huterju in njegovim marljivim delavcem gre zasluga, da je bilo delo v cerkvi vendarle dokončano. Morali so pri delu zelo hiteti. Pred sedmo uro so že začeli z delom, pa so delali včasih do devetih zvečer. Priznati moramo, da jim je delo prav dobro uspelo. Težka je bila izbira barv za razne dele cerkve, pa so izbrali tako, da res splošno ugaja. Mojster kot delavci so lahko na svoje uspelo delo ponosni.

Istočasno so v cerkvi delali tudi električarji. Svojega dela še niso dokončali, ker ni mogoče dobiti potrebnega materiala. Tudi orgle že popravljajo. Temeljito prenovljena cerkev bo povečala lepoto službe božje in se je bomo vnaprej rajši udeleževali.

S košnjo smo hiteli, da smo mogli hitro v gozd nabirati črnice. Zadnje 14 dni je bilo skoro več ljudi v gozdu kot doma. Čeprav so letos črnice dobro obrodile, jih vendar ne bo dosti ostalo v gozdu, ker smo skoro vse obrali, tako da bomo precej žganja našli. A le malo ga bomo prodajali, večji del ga bomo porabili doma. Kot domače zdravilo je zelo koristno za boleznj v grlu in želodcu; z njim si odženeš prevelike skrbi, dobiš korajžo, če si bolj boječe narave; pa tudi za razkuženje ran ga s pridom uporabljamo itd. Znano je tudi kot najboljša nakaznica za obleko.

Tudi češnje so letos kar dobro obrodile, a naprej jih ne bo treba pošiljati. Nekaj smo jih pojedli že zelenih, nekaj zdaj zrelih, nekaj prodali med svoje prijatelje in znanca doma, nekaj žganja pa tudi »mora« biti iz njih, saj ima češnjevec iste dobre lastnosti kot črničavec. Škoda le, da ni pri-

šlo oziroma ne pride več borovnic in češenj na trg po zmernih cenah, da bi jih mogli biti deležni tudi revnejši otroci in bolelni ljudje, kar bi bilo vsekakor bolj koristno in hvalevredno, kot pa da iz njih kuhajo žganje, katerega potem po nezasišano visokih cenah prodajajo seveda le »boljšim« ljudem. Kdor je imel »srečo«, je mogel kupiti češnje po 4 šil. kg, kdor pa ni prišel na vrsto, bo moral čakati eno leto, morda jih bo drugo leto še več. Nekateri so si pomagali tako, da so »obiskali« kmeta tedaj, ko ni bilo nikogar doma in so si jih sami nabrali; zato so jim prišle zastoj. Vsak ni imel takšne sreče in tudi včasih to ni bilo dovoljeno — in nekateri trdijo, da se tudi danes to ne sme. Drugi so drugačnega mnenja. Doba atomske bombe je mnoge nazore spremenila.

Ponos so bili tudi naši zvonovi. Leta 1925 smo jih kupili pet: veliki je bil posvečen spominu žrtvam prve svetovne vojne; nosil je preko 80 imen padlih. A hitlerjancem, ki so toliko govorili o častni smrti vojakov, tudi ta spomenik ni bil svet. »Zakaj so nam zvonovi? Da nas motijo zjutraj v spanju, dajmo tudi tega za končno zmago«, saj imamo sireno,« je ba- je nekdo rekel; vzeli so torej tudi tega. Ljudje pa so si mislili o tej končni »zmagi« svoje in prav zato so Libučani ponoči iz pliberškega kolodvora odpeljali tri zvonove, da so kar v domači zemlji čakali na končno zmago. Res so zmagoslavno nastopili avgusta leta 1945 pot nazaj v cerkev.

Zvon se je oglašal le ob gotovih časih; ko so pa ameriški bombniki poslali pozdrav tudi Pliberku, se je sirena drla tudi ponoči ter poglala paniko v kosti tudi tistim, ki jih je zvon »motil« pri spanju. Cerkev je takrat utrpela le malo škode od zračnega pritiska. Jeseni leta 1945 nekega večera pa so francoski avtomobili pripeljali k naši cerkvi 18 zvonov — 8 iz naše župnije. In kar bi nihče ne pričakoval: bil je med njimi naš veliki župnijski zvon. Od takrat zopet vabi in kliče, da se sliši še preko mej naše župnije; a čudo: ne slišijo ga pa mnogi pliberški »purgarji«. Morda bo imela cerkev sedaj tudi za te bolj privlačno silo. Kaj pa bi bilo, če bi kupili še en zvon, ki bi nosil imena žrtv nacizma in druge svetovne vojne? Saj bi ga zmogli in bil bi dobro naložen denar: kar daš v božjo čast, ni zgubljen, so rekli včasih. Poizkusimo torej! Hitler nam jih ne bo več vzel. Spominjamo se turških časov, ki so prešli, pomnili bomo tudi Hitlerjeve čase, ki so bili v gotovih ozirih še hušji.

VELIKOVEC

Šolska mladina naše meščanske šole je v nedeljo odprla razstavo, na kateri je pod vodstvom svojih strokovnih učiteljev pokazala, kaj vse je v preteklem šolskem letu v okviru strokovnega pouka izgotovila. Razstavljeni predmeti so bili lepo in okusno razdeljeni v veliki šolski sobi po poslojnih učnih panogah. Tako smo si lahko ogledali izredno uspele slike, ki kažejo najrazličnejše predmete, prometne znake, razne motive letnih časov, ptice, tihožitja itd. Nekatere so že kar prava umetnina. Predvsem je treba pri tem poudariti, da je razviden iz teh slik tudi uspeh navodil in učne sposobnosti učitelja.

V drugih oddelkih smo lahko videli različne lončene izdelke, košare in škatle iz vrh, pri katerih si človek ne bi mislil, da jih je izdelala otroška roka. Tudi knjigoveška dela so bila zastopana.

Pri ženskih ročnih delih so posebno dobro ugajale oblečke, katere so napravile deklice iz tanke mrežaste tkanine. Predpasnike, lepo vezene robce in prtiče in druge vezene moramo tudi pohvaliti.

Razstava je pokazala lep uspeh meščanske šole.

ŠKOCIJAN

V petek 27. junija zvečer je izbruhnil pri Kumerju p. d. Čuku v Srenjah pri Škocijanu požar. Vzrok požara je bil baje kratak stik pri električnem vodju.

Ves skedenj je pogorel do tal in z njim vsa perutnina, seno ter mnogo za zimo pripravljenega lesa. Na srečo so živino še lahko rešili pred požrešnimi zublji. Takoj po izbruhu požara so prihitele na pomoč gasilske čete iz Dobrle vasi, Sinče vasi, Peračic in Velikovca, toda niso več mogle rešiti škodnja. Obvarovale pa so hišo tik škodnja, da se še ta ni vnela. Škoda je precejšna.

CELOVEC

V nedeljo 29. junija je obhajal preč. g. dr. Rudolf Blüml, stolni župnik v Celovcu, svoj srebrni mašniški jubilej.

Že precej pred 10. uro so verniki skoraj do zadnjega kottička napolnili veliko stolno cerkev in s tem pokazali, kako zelo ljubijo svojega gospoda župnika. Ob slovesnem vzhodu so orgle slavnostno zadonele in stolni pevski zbor pod vodstvom g. dr. Sabitzerja je nato ubrano pel lepo Zanglovo mašo na čast sv. Jožefu ob spremljavi celovške godbe pod taktirko g. Müllerja. Slavnostni govornik je v pridigi omenil vrline gospoda slavljenca in njegovo, večkrat težavno življenjsko pot; poudaril je tudi pomen in namen katoliškega duhovnika sploh ter je povabil vernike, naj ne nehajo moliti, da bi Bog dal Cerkvi čim več dobrih dušnih pastirjev. Po sv. daritvi je iz vseh gri zado- nela zahvalna pesem.

Gospod jubilan je bil rojen l. 1898 v št. Pavlu na Zili kot sin malega obrtnika. Za mladega in nadarjenega Rudolfa se je zanimal poslanec Fr. Grafenauer; na njegovo pobudo ga je dal oče v celovško Marijanišče. Po plebiscitu je odšel v Ljubljano, kjer je bil leta 1922 posvečen kot novomašnik za krško škofijo. Novo mašo je pel v št. Janžu v Rožu. Na Dunaju je nadaljeval študije in položil doktorat iz bogoslovja in političnih ved. Nato je nekaj časa služboval v št. Janžu v Rožu. Leta 1932 je postal kanonik v Celovcu, leta 1934 pa istotam stolni župnik.

Kot večini slovenskih duhovnikov tudi njemu nacistični val ni prizanesel: Gestapo je tudi njega preganjala in zaprla. Toda dočakal je tudi dan, ko je neskončna Pravica udarila z vso silo Hitlerja in njegove nacistične pomagače in zatiralce krščanstva in nemških narodov.

Ob njegovi srebrni maši mu želimo, naj ga Bog še veliko let ohrani med nami za dobrobit Cerkve in našega naroda!

enkrat naležal med pomladnim resjem. Zadnje cvetoče grme sem ujel in zadnji trop ujamem, če Blažnik še ni udaril z Rotinjin fantom. Srečno pasi.

Na Joku je bila Marku najbolj všeč lepo pisana čutara. Manica pa, ki je med pogovorom od daleč stala, kakor se spodobilo otrokom, kadar govorijo odrasli med sabo, se ni mogla načuditi romarski školjki, katero je nosil Jok pripeto na burnus. Seveda. Manica ga ni poznala, on pa jo je prijazno ogovoril po imenu, ko je prišel do nje, in ji obesil okrog vratu močno žeganano svetinjo. Kakor gospod v cerkvi se ji je zdel, ko ji je pogledal v oči in ji voščil, naj jo sveta Marija in sveti Jakob obvarujeta bridkosti, kakršne je prestajala prelepa Vida doma in v deželi Španski. Odsla sta Jok in Hrust. Drobica se je pripasla na Malo in plegla pod orehe k opoldanskemu počitku.

Manica ni več strpela v Rebrji. Mudilo se ji je domov, da pokaže oču in Rozalki svetinjo, ki ubrani pred hudimi uroki.

*

Marko je opral jarce, katere mu je bil zjutraj Tevž splašil v močilo. Zajel je vodo v coklje in se na več krajih zmočil do koke. Vrgel je kožuh na zemljo, legel nanj in južinal kruh in krljhe. ki mu jih je Podlipnica dala s sabo. Hitro se mu je uprlo oboje, soržičen kruh in jabolčni krljhi.

Premočena obleka se je v soncu parila na njem, in njem pa se je kuhala jeza na Tevža:

»Naj le počaka, beštja!«

Volkun, ki je poležaval okrog tropa, je stekel po koki, ki sta zašli v Srednjo Marko ga je bodril: »Primi jih, neubogljivki!« Pa je Volkun samo mimogrede pogledal Marka, kakor bi hotel reči: »Saj še zala-

jati ni vredno nad kozami, nikar, da bi jih grizel.« Volkun, pes, ki je užugal že več starih volkov.

Mirno je prežvekovala drobnica. Sonce je plesalo po razkodranih hrbtih in preganjalo iz volne rezek duh po ovčaku. V vaseh so se oglašali petelini, na gosto, kakor se samo spomladi, ko povešajo v medsebojnih bojih okrvavljene glave.

Po polju so na redko kateri njivi še cvlila kolca. Ženske so sadile krompir in turščico in trebile zelene meje. Na Blatih so usihale zadnje vode in že je tudi na njih tu in tam med rudino sijala zelena lisa.

Na cesti so razpeljavali in nasipali gramoz.

Pod Babjim zobom je zelenelo že prvo drevje. Kosi so prepevali iz polnih grl, kakor bi hoteli udušiti drobnost gostolenje škrjancev in vriskanje fantovsko pretepaških ščinkavcev. Nad hišami, nad poljem in nad Rebrjijo so švigale lastovice. Vrane so priletavale v parih na polje.

Kakor med zelene palmove veje razgrnjeni plašči po jeruzalemskih ulicah, ko je jahal na Sion Sin kralja Davida, so ležale pogrnjene med zelene meje njive in čakale, da prihaja po njih iz spodnjih krajev tudi v gorske doline sveti Jurij.

Sovraštva in pretepi za ljubezen in gnezda so se umikala skrbem.

»Je ali ni?« Marko je vstal in si zaslonil oči, da bi bolje videl.

»Je.« Podlipnikova Ančka, ki se je zjutraj pri mizi potegnila zanj, čeprav ni nič rekla, gre po polju in gleda v Reber. Marko je zatrobil in zažvižgal, dvignil jarce in jih zastavil nazaj proti Krniškemu robu.

»Naj le počaka Tevž!«

Volkun je bil, res da, samo dvakrat na dan vajan jesti. Pa oča mu je vselej opol-

dne odlomil kos svojega kruha. Marko je pozabil nanj. Volkun pa se je prav do noči vedel, kakor bi premišljal, kaj je zagrešil, da ni bil pohvaljen od novega ovčarja.

Troje zimskih jagnjet je začelo zaostajati in nobeno izmed njih ni več pogledalo trave. Napenjalo jih je in sapa se dobivala čimdalje težje. Marko jim je ponudil kruha; še povohala ga niso. In Marko je izprevidel, da najmanjše izmed njih ne bo moglo priti samo domov, da ga bo moral nesti.

Pod noč pa je storila tudi črna koroška ovca. Jagnje je bilo slabotno. Kaj naj ves trop nese skozi vas! To se mu bo Tevž smejal. Da bi vsaj Miha prišel, kakor je obljubil. Pa da bi bil Marko vedel, kako so vsako njegovo stopnjo s polja opazovali, bi ga bilo še bolj skrbelo.

Ne boš lahko pasel, mladeč!

Jarci so silili domov in Marko ni mogel več čakati na Miha. Pobral je najprej bolno jagnje, zateknil pod paznuho robevnico, vzel v naročje še novostorjenčka in stopil naprej pred trop, da ga popelje skozi vas. Občutil je, kakor bi mu bili ukazali iti z golim hrbtom skozi šibe.

»Le kje hodi Miha!«

Tam, kjer se Reber zoži v stagne kakor lijak v tuljavo, se je oglašil Miha: »Daj meni bolnika!«

Marku se je odvalil kamen od srca in Volkun je veselo zalajal. Ni vedel, kaj bi začel z zaostajaveci. Kako bi bilo lepo, če bi ne bila jagnjeta obolela.

Na Rotinjinem pragu je stal Podrobar, srenjski župan, ki je Marka vščipnil: »Marko! Bosta morali še Rozalka in Manica s tabo na pašo, da ti bosta jagnjeta pestovali. Takega hrusta, kakor je Miha, je vendar škoda za pestunjo.«

»Počemu obe,« se je oglašil Miha. »Saj bo Manica sama lahko vse opravila, če ji boste vi posodili jezik za plenice, da bo jagnjeta povijala. Dolgega imate kar prav.«

»Da te sram ni, tako odgovarjati srenjskemu županu, hlapec!« se je za Podrobarjevim hrbtom oglašil Tevž in da bi se pripil Podrobarju, je stopil pred duri in še pristavil: »Ko bi se mi jagnje ne smililo, ki ga neseš v naročju, bi ti eno prisolil.« Pa se je hitro umeknil nazaj na prag, ker je pred njim zarežal in pokazal zobe Volkun.

»Tevž! Le nikar preveč ne govori. Sem ti že zjutraj povedal, da moj koprivec težko pade.«

Podrobar bi bil rad stopil na vas in zaustavil Podlipnikov trop in ozmerjal Marka gospodarju na sramoto, pa je izprevidel, da bo imel psa na vratu, kakor hitro zmede jarce: »Prekleta mrha pasja.« Potajil je jezo in izpregovoril, kakor bi se bil hotel le potegniti za vso srenjo: »Ne prerakaj se, Tevž, za prazne besede. Saj, če bi prevzetel ne bil, bi ga Podlipnik že za hlapca ne hotel ne.« In je vpl na Markom, ki je napajal za lučaj daleč trop ob potoku, da se je razlegalo po vsej vasi: »Ti, Podlipnikov ovčar, če se ne upaš jarcev gnati pod Peči, pa bi se jih ne bil lotil. Za plotom jih ne boš pasel, da bodo kravam vso travo zasmradili.«

In Tevž se je znova vteknil v prepir: »Za poljem ne boš pasel. Kaj misliš, da bova s črednikom zaradi tvoje bojazljivosti zaganjala krave v meli.«

Po hišah naokrog so se v oknih pokazale glave in ljudje so stopali pred duri, marsikdo z mislijo: »Čakaj, Primožev, ne boš lahko pasel!« (Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

NAČRTNA GERMANIZACIJA
naše zemlje v 10., 11. in 12. stoletju
(Nadaljevanje.)

Cerkev, ki širi krščansko vero med Slovenci že skoraj dvesto let, je šele v pomadžarski dobi začela z določnejšo upravno organizacijo, globljim uvajanjem življenja po načelih krščanske vere in odstranjevanjem kompromisov, ki jih je frankovska izrazito misijonarska doba še smatrala za potrebne med Slovenci. Prehodna doba je v zgodovini Slovencev in za njihovo nacionalno bistvo vseskozi negativna. V drugi polovici 10. stoletja se začne veliko raznarodovanje Slovencev, ki mu stoje nasproti le primeroma majhne slovenske nacionalne pridobitve.

V 9. stoletju so dosegli Slovenci svoj največji nacionalno-teritorialni obseg. Prenešen na zemljevid nam kaže zapadne slovenske meje ob izvirih Drave, Mure in Anize (Enns), ter vzhodne ob Blatnem jezeru, severne na Donavi med Linzom in Dunajem, južne na tržaškem in severnoistarskem Krasu. Res je, da ni bilo to ozemlje po Slovincih povsod in enakomerno naseljeno in da so bili ogromni predeli še pusti in neobljedeni. Slednji je eden izmed vzrokov, da so nemški naseljenci mogli z lahkoto dobiti dovolj plodne zemlje ob Slovincih in med njimi.

Že ko so karantansko-slovenski knezi priznali politično oblast Bavarcev in za temi Frankov ter sprejeli prve krščanske misijonarje, so prišli prvi Nemci med Slovence. Vendar o kaki denacionalizaciji slovenske zemlje od nemške strani v drugi polovici 8. stoletja ne moremo še govoriti. Ta se je pričela šele v začetku 9. stoletja, ko je bila na vzhodu odstranjena obrska nevarnost. Prav semkaj, v nekdanje glavno torišče obrske sile, se je zagnal, kakor smo že slišali, posebno močan nemški kolonizatoričen val. Drugi preplavi gorate kraje ob Muri, Anizi in Dravi. Prva znana nam listina, ki beleži posestno pridobitev nemške cerkve (freisingške škofije na Bavarskem), je iz leta 822. Dokument je prvi izmed stotin listin, ki nam poročajo o pridobivanju zemljiške posesti od strani nemških cerkva in svetne gosposke med Slovenci.

Glavni dobavitelji zemljiške posesti v prvih stoletjih germanizacije so vladarji (kralji). Ko so Nemci zavladali, je po veljavnem nemškem pravu prešla celokupna neobdelana in neobljudena zemlja kakor tudi zemljiška posest, odvzeta premaganemu sovražniku ali uporniku, v last krone. Tako se je zgodilo, da so frankovski vladarji in za njimi nemški kralji in cesarji postali lastniki ogromnih kompleksov (površin) naše zemlje, ki so jo nato dalje podeljevali svojim zvestim iz svetnega in cerkvenega stanu. Cele doline in obsežna gorovja, široki predeli ravne in gorske zemlje, neobljuden in obljuden svet prehaja do prve polovice 12. stoletja v posest onih, katerih zasluge je hotela krona ali poplačati ali si pa njihovo naklonjenost pridobiti. Pri darovih cerkvi ima le glavne prejemnike na Slovenskem. Od cerkvenih je imenovati na prvem mestu oglejski patriarhat in solnograško nadškofijo, od škofijskih cerkva one v Freisingu, Regensburgu, Passavi in Bambergu na Bavarskem, Brixenu v Poadižji, Krki na Koroškem in v Trstu. Od svetnih gospodov so si do srede 12. stoletja pridobili največ kronske zemlje: domači rod savinjskih mejnih grofov (rod koroške Heme), frankovski Spanheimi, bavarski Traungavci, Andeški in Bogenski, Goriški in še drugi. Sredi 12. stoletja, ko je kronska zemlja tudi pri nas v glavnem izžrpana, prenehajo velika razdeljevanja kronske posesti.

Prejemniki kronske zemlje na slovenskih tleh so po veliki večini nedomačini. Preseleli so se ali sami na zemljo, ki jim jo je naklonil vladar, in pripeljali s seboj številne koloniste, ali pa — kot so to delali cerkveni gospodje — pošiljali tjakaj le naseljence. Kolonistom na kronski zemlji so se pridružili tudi taki, ki so se naselili izven nje. Od nemških plemen je poslalo med Slovence največ kolonistov bavarsko. Domovina zemljiških gospodov, narečje, pravo, imena oseb in oblike zemljiške razdelitve ter naselij na kolonizacijskem ozemlju so nam za domovino doseljencev najboljše kažipot. Nasprotno imamo neposrednih dokumentarnih poročil o izvoru in domovini kolonistov prav malo. Tako se omenja v neki listini, da je nekdanji obrsko zemljo ob reki Erlaf (na Nižjem Avstrijskem), ki je bila dolgo časa neobljudena, naselil regenburški škof s kolonisti iz Bavarske.

Mimo Bavarcev, ki so dali glavni kontingent naseljencev, so tudi druga nemška plemena pošiljala koloniste na slovenska tla. Vendar pripadniki teh po številu daleč zaostajajo za Bavarci. S frankovskimi Spanheimi so mogli priti med Slovence

govori po časopisu

Franki, dati ime nekaterim krajem in pušiti sled v tako zvanem četverodvoru (Vierhof), posebni obliki kmetkega dvora, ki jo najdemo na Nižjem Avstrijskem, Gradiščanskem in Vzhodnem Štajerskem. Tudi govor tamošnjih Heancev kaže na večje naselbine frankovskega plemena v območju Vzhodnih Alp.

Nemci se v prvih stoletjih svojega prihajanja naseljujejo na ozemlje ali v bližino ozemlja, ki je bilo kulturi že pridobljeno, nudilo primeroma lahke pogoje za obstanek in obdelavo ter bilo z gozdom in močvirjem večidel nepokrito. Kamor so se nekoč Slovenci, sledeč že kultivirani zemlji, naseljevali v najgostejših trumah, prav tja silijo sedaj najpoprej tudi Nemci. Tako najdemo že prav zgodnje in močne kolonije Nemcev v širokem območju spodnje-koroške kotline, kjer smo ugotovili tudi najmočnejše naseljitveno jedro Slovencev na koroških tleh, ne pa mogoče v goratem, nemškem ozemlju sicer bližjem svetu Zgornje Koroške. Prav nekaj podobnega velja za zgornještajerske doline in kotline. Kjer so se Slovenci na odprti, plodni in že kultivirani zemlji naselili v močnih skupinah, tam naletimo med njimi in ob njih na naj-

GOSPODARSKI NASVETI

Kako hranimo in negujemo pujske

Če je pri kakšnem gospodarstvu svinje-reja nezadovoljiva, je treba vzrediti nov zarod.

Mladi pujski naj dobivajo takoj, ko so prišli na svet, najboljše, najhranjivejše in najbolj zdravo mleko, — a to je mleko svinje-dojilje. Ono vsebuje več beljakovine in masti kot kravje mleko. Z njim se jih čim dalje hrani, priporoča se celih 10 tednov.

Da bi svinja-dojilja imela dovolj dobrega mleka, jo je treba seveda dobro krmiti. Treba ji je dati dovolj zdrobljenega ovsa in ječmena, svežo mlado rdečo deteljo in sladke trave, k temu primešati ječmenove otrobe, repo in apno. — Vso hrano se svinji-dojilji daje v obliki juhe. Svinja je pravilno in zadostno hranjena, če proti koncu dojenja zopet na teži pridobiva in če pujski dobro napredujejo. Svinja sme izgubiti na teži samo tako dolgo, dokler se pujski ne naučijo pravilno jesti, žvečiti in prebaviti, namreč dokler pujski dodatka krme ne začnejo dobro izkoriščati.

Zdrobljene rži in koruze kakor tudi krompirja in ajdove kaše takim svinjam ne dajajte!

Čim pujski pokažejo lakoto in žrejo tudi krmo (to se zgodi navadno v starosti 3 tednov), se jim daje skozi 8 do 16 dni drobno razrezan trd kruh ali pa cela zrna pšenice. — To se daje zato, da bi se pujski naučili krmo počasi žreti, dobro prežvečiti in zmešati s slino in potem šele požirati.

Če pujskov ne naučimo počasi žreti, se navadijo prežgodaž na pitje in krmo hlastno požirajo, ne da bi jo dobro zgrizli in pomešali s slino. — Kruh in pšenica ali pa ječmenovo zrno povzročajo hitrejši razvoj prebavnih žlez, kar je dobra podlaga za razvoj in rast pujskov. — Nasprotno pa je srkanje in hlastno požiranje krme slaba navada, ki ima kot posledico slab in počasen razvoj prebavnih organov, tako da je končno uspeh svinjereje v nevarnosti. Pujski, ki imajo take slabe navade, ne rastejo tako dobro kot drugi, raznežujejo se in postanejo neodporni proti boleznim. Prav težko se odvadijo in veliko težje se naučijo pravilno žreti, kar je za uspeh svinjereje velikega pomena.

Šele potem, ko so pujski že skoz 8 do 10 dni dobivali kruh, pšenico ali pa ječmen v celem zrnu in ko smo se prepričali, da krmo pravilno žrejo, dobro prežvečujejo in naslinijo ter jo šele potem pogoltnejo, izberemo krmo, s katero jih nameravamo dopiti.

Priporočljive so sledeče mešanice:

30—45% zdrobljenega žita in pšeničnih otrobov
5% ribje moke
5% grahove moke
2% apna za krmo.

Pri pomanjkanju žita se daje rdečo deteljo, zdrobljeni grah ali sojo, radič, špinato, salato ali mlade koprive, pozimi pa suho krmo iz teh rastlin. — Posebno pozimi se ne sme pozabiti na svežo zemljo, pesek, bukov pepel, oglje iz krušne peči, ko pujski ne morejo do zemlje, ker sicer zaostanejo.

Krmo se najbolje pripravi v obliki žgancev ali pa goste kaše in taka oblika

starejšo in primeroma že številno nemško kolonizacijo. Na koroških in zgornještajerskih tleh moremo slediti takim nastarejšim nemškim naselbinskim območjem okoli Vrbskega jezera in Gosposvetskega polja, ob srednji Krki, v Labudski dolini, vzdolž zgornje Mure in ob Anizi. Na Savo in Savinjo je bil dotok Nemcev v predmadžarski dobi še neznan. Najmočnejši val Nemcev v frankovski dobi se je pa vrgel v Podonavje proti vzhodu od Anize in v Panonijo.

Podonavsko in panonsko nemštvo so strli madžarski navalci. Dvomljivo je, da bi bili neposredni ostanki nemškega življa v teh krajih še iz frankovske dobe. Po letu 955. se naseljujejo Nemci zopet od Anize na vzhod. Zelo močni nemški kolonizacijski valovi kmalu zalijejo maloštevilno slovenstvo v teh krajih. Res se omenjajo Slovenci na današnjih nižjeavstrijskih tleh še skozi nekaj stoletij, ali taka omemba ne pomenja goste slovenske naseljenosti, marveč le izjemo Slovencev in slovenske vasi med Nemci. V Zgornji Avstriji sledimo posestvom in podložnikom samostana St. Florian s slovenskimi imeni še prav do 12. stoletja (n. pr. zemljišče nekega Markvarda Trebeja, danes Tröbingerhof, posest nekega Stojgeja, danes Stögersdorf). Več povedo o narodnostni pripadnosti pridevki »Sclavus« in »Sclava«, ki jih najdemo v mrliški knjigi omenjenega samostana še v 13. stoletju pri slovenskih, a tudi pri nemških osebnih imenih (Ljubosta Sclava, Laštej Sclavus, Arnolt Sclavus). Slovenske

vasi v avstrijskem Podonavju, obkoljene z vedno številnejšimi in večjimi nemškimi, so brez zveze z močnejšim slovenskim življenjem na sosednjih štajerskih tleh najkasneje v 13.—14. stoletju postale nemške.

II.

Koroška in štajerska sta bili od nekdanje germanizacije najbolj izpostavljeni slovenski pokrajini.

Slovenski znanstvenik, zgodovinar dr. Milko Kos, poudarja, kako so tok nemškega naseljevanja na Koroško in Zgornje Štajersko madžarski navalci sicer nekoliko zadržali, toda nikdar prekinili. V drugi polovici 10. stol. se Nemci zopet z vso silo vržejo na koroško in štajerska tla. Naseljevanje je tudi v pomadžarski dobi zaenkrat obdržalo že opisani značaj kot v 9. stoletju. Nemci se naseljujejo med Slovence in ob nje v odprtih in kulturi že pridobljenih krajih. V drugo polovico 10. stol. in v 11. stoletje je staviti nastanek številnih koroških vasi, sestavljenih iz osebnega imena in označbe »vas« (na pr. Grabelna ves = Gabrielova ves, Loga ves = Haugova ves). Ob starih slovenskih vaseh nastajajo nove nemške. V nekaterih predelih se družijo že cele skupine nemških vasi, ki po malem že tudi krčijo gozdnati in neobljudeni teren. Še vedno je v 10. in 11. stol. plodnejša in odprta spodnja Koroška vabljujejši cilj nemških kolonistov kot gorata zgornja Koroška. V tej se drže slovenske naselbine ob zgornji Dravi, na današnjem vzhodnem Tirolskem, ob rekah Möll, Malta in Lieser še trdno svojega domačega jezika v času, ko so bili mnogi predeli v spodnjem delu dežele že močno nemški. Vse kaže, da je veljal najstarejši ohranjeni zapis slovenskega jezika, takozvanih brižinskih (Freising) spomenikov, v zadnji četrtini 10. stoletja vprav za tako zgornjekoroško slovensko ozemlje v okolišju Lurnskega polja (Lurnfeld), ki je danes povsem nemško, toda je bilo okoli leta 1000 po Slovincih še prav gosto naseljeno.

Slovenci na Koroškem se v tej dobi dele od Nemcev po narodnosti deloma po naselbinah, okoliših in celo še po plemenskem pravu. Neka listina, ki jo je datirati med letom 1002 in 1018 ter se tiče zadev na spodnjem Koroškem, strogo loči med pričami bavarskega plemena, ki so bile po bavarskem pravem običaju »za ušesa privlečene«, in med pričami »po slovenskem načinu«. Zanimivo je, da imajo tudi med slednjimi omenjene osebe skoraj izključno nemška imena.

Od 10. stoletja se na Koroškem oblikuje značilna naseljenost dveh narodov, ki ju pa še ne loči stroga jezikovna meja, marveč sta še pomešana eden z drugim. Nemci so naseljeni celo v večjem številu v spodnjem delu dežele, tudi tam, kjer jih danes ni ali so pa v manjšini. Slovenci pa stanujejo v še prav močnem številu v krajih, kjer so danes povsem zginili. Na zgornjem Koroškem so bile široke plasti naroda do 11., 12. stoletja pretežno slovenske.

Podobno narodnostno razporeditev kakor Koroška kaže v visokem srednjem veku Zgornja Štajerska. Nemške vasi nastajajo poleg slovenskih, Slovenci so naseljeni poleg Nemcev in slovenski kraji se med čimdalje številnejšimi nemškimi drže kot jezikovni otoki še dolgo v srednji vek. V nekaterih krajih imajo stanovalci skoraj samo slovenska, v drugih zopet skoraj izključno nemška imena. To velja kot pravilo za prvo dobo nemškega pritoka. Zlasti v pomadžarski dobi pa najdemo tudi v čisto slovenskih krajih že obilo nemških imen, kar pa ni nujen dokaz, da so bili njihovi nosilci Nemci. (Dalje prihodnjic.)

POPRAVEK

V članku „Travniki je razcveten“ v štev. 27 od 27. junija, je pomotoma zamenjena označba slik 12 in 13, kjer je pomotoma 12, stavite 13 (pasji rep), a pri 13 stavite 12 (pasja trava).

MALE OGLASI

Mlad mizarški pomočnik dobi takoj delo; hrana in stanovanje v hiši. Mizarstvo z malo kmetijo se nahaja na deželi. Ponudbe poslati na upravo „Koroške kronike“. Celovec, Funderstraße 1. 309

UREDNIŠTVO „KOROŠKE KRONIKE“
Celovec, Völkermarkterring 25.

GOSPODARSKI NASVETI

Ime in priimek
točen naslov

Prosimo za odgovor na priloženo vprašanje. Za odgovor prilagam pošto znamko za 18 grošev.